

ІСТОРИЧНІ МАТЕРІЯЛИ

1. ЯКУ ВІРУ ПРИНЯВ ВОЛОДИМИР ВЕЛИКИЙ.
2. ПРОЄКТ НА ЗНИЩЕННЯ РУСІ.
3. ПРОМОВА ЕП. ШТРОСМАЄРА НА СОБОРІ
В РИМІ 1870 РОКУ.
4. ПОДІЯ У ЛЬВОВІ 1583 РОКУ.

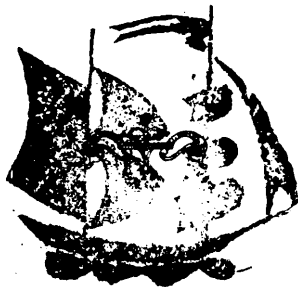
Накладом

ВИДАВНИЦТВА ЕКЛЄЗІЯ
Виннипег, Манітоба
1 9 4 9

М. Сторончук

ІСТОРИЧНІ МАТЕРІЯЛИ

1. ЯКУ ВІРУ ПРИНЯВ ВОЛОДИМИР
ВЕЛИКИЙ.
2. ПРОЄКТ НА ЗНИЩЕНЄ РУСІ.
3. ПРОМОВА ЕП. ШТРОСМАЄРА
НА СОБОРІ В РИМІ.
4. ПОДІЯ У ЛЬВОВІ 1583 РОКУ.

Накладом

ВИДАВНИЦТВА ЕКЛЄЗІЯ
Виннипег, Манітоба

1 9 4 9

Printed and published by:
Trident Press
214 Dufferin Ave., Winnipeg, Man.

Printed in Canada.

ВСТУПНЕ СЛОВО.

„Треба вислухати і другу сторону.”
Давне правило.

Нині з українською церковною справою в Канаді вяжеться багато спірних питань, висуваних чужими руками, отже українцям треба мати в руках матеріял подаваний не лише чужими, але також матеріял приготований руками українськими. Чужі руки подають лише те, чого вимагає їхня справа, не згадуючи, що є ще й інші матеріяли, а українцям треба мати в руках матеріяли їхній справі потрібні.

Загальна судова практика засновуєсь нині на правилі, що — щоби знайти правду, то треба вислухати всі спірні сторони. Аж по вислухання їх можна потрібної правди дошукатися.

Так мусить прислухуватись до голосу різних сторін і нарід, коли перед ним стають спірні питання до розв'язання. Слухаючи того, що говорять чужі сторони, він повинен заглянути до Історії і послухати що вона про дані справи каже. А вона скаже і те, що споряча сторона може цілком промовчувати.

Матеріяли подані в цій книжочці, це історичні матеріяли, про які або цілком не згадують, або згадують лише мимо-

ходом, або передають їх невірно, односторонньо спорячі з українцями сторони. Однакож українська справа домагається тих матеріалів, бо лише порівнянням їх з тим, що чужі сторони говорять, може Український Нарід дошукатися, де слухність.

Історичних, потрібних українській справі матеріалів, приступних для широкого загалу, в нас завсігди було мало, а тепер їх ще менше, коли послідні війни заподіяли в українському життю велике спустошення. Такі матеріяли треба тепер видобувати, вишукувати і давати українському загалови в руки, бо лише тоді він зможе „прочитати і спитати себе: Що ми? Чиї діти? Яких батьків? Ким за що закуті? — як це пригадував Шевченко.

Нині є в нас справи, які треба розбирати і вирішувати. От пр. пигання, яку Церкву прийняв Володимир Великий, — Католицьку з папою, чи Православну без папи, піднесено нині католицькою стороною до важних вирішальних питань, отже для відповіді на це питання подана дальша розвідка подає багато матеріялу.

Важним історичним матеріалом, важним документом поданим в цій книжочці є „Проект на знищенє Русі”, — він окремо покаже яких способів вживали вороги до нищення Українського Народу.

Подана дальше Промова еп. Штрос-

маєра, це історичний документ з Історії Римської Церкви, який нам треба мати в руках, оскільки він з нашим становищем сходитьсья.

Вкінці подія з 1583 року у Львові, де польський архієп. Суліковський хотів насильством завести до Української Церкви папський календар, це також матеріял промовчуваний чужими, але українці повинні його знати і в руках мати.

Це і було цілею видання отсих матеріялів.

Вкінці треба зазначити, що подані в цій книжочці матеріяли, це головню передрук статей, що були поміщувані в винипежськiм „Вістнику” впродовж довшого часу.

**В О Л О Д И М И Р ,
а
РИМСЬКИЙ КАТОЛИЦИЗМ**

Яку Віру Приняв Володимир Великий

Свящ. В. Кудрик.

В греко-католицьких виданнях, — в часописах, в календарях, в книжках, безнастанно говориться, що Володимир Великий прийняв католицьку віру, якої головою був папа, що Україна від самого початку признавала над собою папську власть.

Для приміру візьмімо книжочку „Католицька Церква в Західній Україні”, видану в Мондер, Алта., греко-кат. Василями недавно, бо 1947 року, а там зараз на вступі читаємо:

„Християнство прийшло в Україну з Візантії через Болгарію, хоч уже регентка Української Держави, княгиня св. Ольга, пробувала завести християнство в Україні з католицького Заходу й спровадила була з Німеччини навіть першого Єпископа для України, Адальберта в 961-962 р. А в Візантії в віках 9-ім (з виїмком рр. 857-868 за патріярха Фотія), 10-тім і аж до 1-шої половини 11-ого признавали головою християнства папу римського і йому підчинялися. Відорвалася Візантія від Апостоль-

ського Престола формально аж 1054 року...

„Таким чином первісне христіянство в Україні, ще перед охрещенням України Володимиром Вел., і христіянство, що його прийняв і завів в Україні Вел. князь, Володимир Святий, було хоч і східне, візантійське, то не православне в теперішнім його розумінні, а католицьке.”

Наведене тут, це один взорець тих повторювань з католицької сторони, якими представники католицизму стараються вговорити в українців, що Україна від самих початків була звязана з Римом, що Володимир прийняв католицьку віру з папським верховенством...

Висловів, як висше, можна би навести більше з канадійських католицьких видань, але важнійше, що такий вислів є і в папській Енцикліці, виданій в Римі 1946 р. в 350-ліття унії, де сказано:

„Князь Володимир хоча взяв від східної Церкви літургічні обряди... стояв до кінця в єдності католицької Церкви...” (Стор. 5).

Тут ми спинимося на давніших європейських католицьких виданнях.

В „Начерку Історії Унії Рускої Церкви з Римом”, виданої у Львові 1896 р. (ети-мольогією) читаємо:

„Поляки прийняли християнство з Риму 966, а в 22 літ пізніше, се є 988 охрестилася і Русь... Однак хотя віра тая з двох різних плила жерел, то була вона тою самою католицькою вірою, яку ми і нині ісповідуємо, бо в ту пору панувала єдність в Христовій Церкві і зарівно Греки і Латинники признавали Папу Римського головою Церкви і придержувалися тих самих правд віри”. (Стор. 3—4).

В Катехизмі Шпірага („Католицький Народний Катехизм”, Жовква 1913), читаємо:

„Русь прийняла з Царгорода сьв. віру в тім часі, коли Царгород був злучений з католицькою Церквою... Прадідною отже на Руси є віра сьв. католицької Церкви... (Т. I., стор. 288).

Виходить в католиків таке: Греки були тоді з папою, отже й Українці, що прийняли від Греків християнство, через Греків признавали папу своїм головою.

Однакож таку посередню залежність України від Риму навіть на католицьку міру треба дуже натягати. В згаданім „Начерку Історії Унії” читаємо:

За св. Володимира одержала руска Церков свій перший устрій. На чолі її стояв митрополит кийвський; сего поставляв патріярх царгородський, про- то того патріярха уважали Русини

зверхником своєї Церкви, а доперва через него посередно підлягали папі. Однак поставлений вже раз митрополит був впрочім майже незалежний від патріярха і лиш в важніших, сумнівних справах звертався до него по раду, а пізніше навіть лучалося, що самі рускі єпископи вибирали і посвящали собі митрополитів, не звертаючись зовсім до патріярха.” (Стор. 5).

Вже з наведеного католицького вислову виходить, що католицизм Володимира дуже натяганий, отже сумнівний. Коли київський митрополит був „майже незалежний від патріярха”, то яка могла бути його залежність від ще дальшого Риму і папи?

Також питання, чи Володимир взагалі клопотався Римом. Аджеж ж Літописець, що по виводам католиків мав би бути католиком, ставить Римську Церкву між гіршими, бо каже, що Володимировим висланникам вона не подобалася. А Літописець мусів бути з кругів духовенства, отже знав про провідну роль Римської Церкви і був би бодай натяком зазначив, що висланники великого значіння Римської Церкви не розуміли. А він того не робить, значить — він уважав Римську Церкву з папою цілком чужою.

Ще один факт є за тим, що Римська

Церква була Українцям далекою. Першим митрополитом на Україні уважають або Михаїла, або Леона. Для нас не важне, котрий був першим, зате важне, що є з тих часів полемічний твір проти латинян, якого автором Літопис вважає митрополита Леона. (Гляди Історія України-Руси, Грушевський, т. I. 461).

Чи можливе, що митрополит, дотогочасний родом Грек, який признавав ба папу своїм начальством, писав твір проти латинян? Виходить, що Рим в часі Володимира і зараз після нього, був Українцям навіть більше, ніж чужим.

Та помимо того представники Риму силуються всіми способами Українцям доказати, що Володимир прийняв „католицьку віру“, отже Українці, хоч не хоч, мусять признавати над собою власть папи. Для римських адвокатів не те важне, що Римська Церква в часі Володимира сама була в найбільшій моральній занепаді, отже не могла других вести до спасення; не те в них важне, що впродовж сотень літ римський католицизм був для Українців не Милосердним Самарянином, але кривдителем, їм це байдуже — вони коло того всего переходять мимо, як священник і левит коло побитого, а чіпляються руками й ногами за факти Володимирового католицизму, що є натяганою видумкою римської політики. Політики, що не зість комара,

заховуючи строгий піст, однакож в той самий час смажить і їсть верблюда.

Римські претенсії до верховенства.

Папи будують свої претенсії до про-
воду цілого світа на своїх тлумаченнях і
вговорюваннях, що Христос поставив
Петра старшим над Апостолами, що Пе-
тро жив і вмер в Римі, отже римські
єпископи є його наслідниками і їм одним
належиться провід в християнстві. Чи-
таємо в Катехизмі Шпірага:

„Ісус Христос установив св. Петра
головою Апостолів і вірних, бо каже
до него: „Паси ягнята мої, паси вівці
мої”, йому віддав „ключ царства не-
бесного” і відзначав його на кождім
кроці”. (Т. I, 261).

Таке є загальне тлумачення папсько-
го верховенства зі сторони католиків.
При тім вговорюють вони в Українців
окремо, що без папи не буде їм спасення;
що хто не годиться на папське верхо-
венство — **має бути проклятий**.

Дословно так! І на такий лад під-
майстрували вони греко - католицьку
Церкву в Галичині, що вона сама при-
значає прокляття цілим мільйонам пра-
вославних українців, які не хочуть знати
над собою чужого папського верховен-
ства. Ось факт:

В 1891 р. відбувся у Львові провінційний Собор, або Синод, на яким папський представник, архієп. Чяска, захвалюючи целібат, сказав: „Не журись, за одну (жінку) будеш мати тисячу”. Після Собору надрукували книжку з постановами Собору („Чинности і Рішення...”), а також книжку „Додатки до Синоду”, що має 638 сторін друку. Отже в тих „Додатках” обговорюється верховенство папи і при закінченню розділу, що має заголовок „О установленню Апостольського первенства в св. Петрі”, читаємо:

Если би прото хто сказав, що св. Апостол Петр не есть від Христа Господа поставлений верховником всіх Апостолів і видимою головою цілої Церкви воюючої; або що він лише первенство чести, а не правдивої і властивої судовласти від того ж Господа нашого Ісуса Христа отримав, най буде проклят. (Стор. 17).

Подібне прокляття повторяється в згаданій книжці задля того ж верховенства і на сторонах 18, 21 і 23.

Не треба великих розумів, щоби знати, що таке прокляття є лише політичним пострахом для греко-католиків, щоби вдержати їх при папстві; а далше — щоби настроїти їх ворожо до рідних

братів — православних Українців. Це польська рецепта: „Пусьціць Русіна на Русіна” (Пустити Українця на Українця). Отже злочин супроти Українського Народу і безбожність в відношенню до Церкви.

Адже ж така постанова проклинає також ап. Павла, який казав: Я нічим не менший від других Апостолів (2 Кор. 12: 11). Проклинає ап. Луку, що в „Діяннях Апостолів” показує, як Апостоли посилають Петра до Самарії, замість мав би Петро посилати (Діян. 8: 14). Проклинає святих: Івана Золотоустого, Гієроніма, Амврозія, Кипріяна, Ізидора, Василія Великого, Августина і других святих і великих людей, які не вірили в Петрове і папське верховенство. Проклинає папу Григорія Великого, який казав, що вивисшування себе понад других противиться науці Спасителя. Проклинає Вселенські Собори, які постановляли, що папі належить лише першенство чести (Соб. 2 і 6-ий). Проклинає римо-католицького єпископа Штросмаєра, який 1870 р. на Соборі в Римі доказував, що Христос не назначував Петра старшим, отже і папи не старші. Додати б, що група Штросмаєра числила коло 200 єпископів, отже прокляття і до них відноситься. (Ширше про згадані тут факти читач знайде в книжці „Чужа Рука”, і в промові Штросмаєра).

Та вже окремо згадана постанова греко-католицької Церкви проклинає, певна річ, Український Нарід, крім одних галицьких греко-католиків, що становлять ледво 8 або 9-ту часть цілого „Українською Національною Церквою”. „Українською Національною Церквою”. Однакож національною вона була би тоді, коли б проклинала ворогів Українського Народу, тимчасом же вона проклинає самих українців — за те, що вони не хочуть признавати над собою власти чужих, тай ще ворогів. Та якраз оця постанова з прокляттям може бути добрим приміром, як Рим використовує греко-католицьку Церкву на свою користь, а на лихо українцям.

Розуміється само собою, що згадана постанова була призначена в першій мірі для греко-католиків Галичан — католицькими руками цілі віки гноблених, вузкоглядних, на рабів виховуваних (коли ходить про духовних) і засуджених католиками на златинщення і спольщення. До всіх католицьких лих і насильств, які на греко-католиках тяжіли, додано ще і прокляття, коли б греко-католикам захотілось проти лиха стати.

Не диво, що греко-католики постанову про прокляття прийняли за добру. Не знайшлося між галицькими греко-католиками українського Штросмаера, що розібрав би справу здоровим розумом і

сказав би римським політикам гірку правду в очи.

Римська Церква звісна з того, що не раз не перебирала в способах, коли думала, що ціли досягне. Для приміру ще такий факт з Української Історії:

В 1722 р. греко-католицький митрополит, Лев Кишка, видав в Супрасли підручник для греко-католицьких духовних під заг. „Собраніє Припадков“, і там, щоби піднести значіння папи, говорить, що лише ап. Петро був єпископом, а другі Апостоли лише звичайними священиками. Дословно читаємо там:

„Презвітеров посвятил сам Господь наш Ісус Христос при остатней Вечери, при которой і причастил Апостолов Тілом і Кровіє своєю. На Єпископство зась посвятил сам тільки Святаго Петра Апостола, Ангелом на повітрі поющим трижди: Аксіос, Аксіос Аксіос. Яко стародавнії в стародавних книгах пишуть Сірінове“. (Стор 63 і на обороті.)*)

Згаданий підручник виданий для науки греко-кат. священикам тоді, коли католицька Польща була привела гре-

---

*) Презвітер — священик. Ангелом на повітрі поющим трижди: Аксіос — коли Ангели на воздусі співали три рази: Гідний. Сірінове — Сирійці.

ко-католицьку Церкву до такого занепаду, що духовенство було мало письменне і крайно несвідоме. Йому можна було говорити, що Апостоли, крім Петра, були дяками та піддячими. Та для нас ось що важне — щоби піднести значіння папи, католицькі політики готові єпископську власть заперечувати самим Апостолам. Деградація, якої Апостоли ніколи не сподівалися! Звідси вже і до деградації Христа недалеко.

І таку „науку” римські політики давали греко-католицьким духовним — щоби їх ще більше затуманювати. Навіть коштом поваги Апостолів.

Все те показує, що римським політикам і такий спосіб був добрим, коли ним можна піддержати силу папства, а тимсамим і свою силу. Й одним з таких способів є також проголошування, що Володимир прийняв „католицьку віру”, в розумінню римського католицизму.

Хто такий Рим.

Коли оборонці Риму носяться з механічною звязею Володимира з Римом через греків, то рівночасно для піднесення авторитету папи висувають ряд інших фактів. Кажуть, — що Христос поставив Петра старшим. Що Апостоли вважали Петра за висшого від себе; що Петро був єпископом Риму і передав свою власть папам; що Римська Церква в усіх віках

була провідницею Християнства; що аж до 1054 року Східна Грецька Церква признавала папу своїм головою; що лише в Римській Церкві є правдива віра і взірцевий лад; що лише Римська Церква стоїть на сторожі Божої Правди; що лише Римська Церква є Божою і Спасаючою... На всіх таких твердженнях католицькі політики будують повагу і значіння папства, а тимсамим і konieczність для українців піддаватися папській власти, як — кажуть вони — піддався був Володимир Великий при введенню Християнства на Україну.

Та коли б ми хотіли згодитися з тим, що Володимир прийняв „католицьку віру”, то все ж лишається нам питання: щож таке та „католицька віра”? Коли Володимир був залежний від Риму і папи, то хто це такий той-же Рим з папою? Яка за ним історія? І якого добра міг Володимир від папів сподіватися? А ще далше — якого щастя зазнавали і зазнають українці від католиків і католицизму — бодай вже ті українці, що признають над собою власть папи, отже греко-католики?

Без відповіді на такі питання ми не будемо знати, чи дійсно Рим з папами такий важний, як римські політики говорять; не будемо знати, на що Володимир лакомився і чого нам нині від Риму сподіватися.

Східна Церква—Матір, Західна—Дочка.

Схід був першим. Східна Церква була першою, отже Матір'ю Християнства.

Спаситель жив на Сході.

Найбільше апостольської праці належить до Сходу

На Сході були найперше сильні християнські громади (церкви) — Єрусалим, Антіохія, Дамаск, Ефез і др.

Цілий Нозий Завіт був написаний мовою грецькою — отже тодішню мовою культурного життя Сходу.

Перша Служба Божа була складена ап. Яковом на Сході, в Єрусалимі, коли в Римі ще на початку 3-го віку Богослуження правилось грецькою мовою.

Майже всі Листи (Послання) ап. Павла, крім Листа до Римлян, писані до Церков Сходу.

Перші сім Вселенських Соборів були на Сході, і скликувані заходами Сходу, а не Заходу, не Риму. Рішення тих Соборів писалися східною грецькою мовою. Собори були такі:

Перший в Никейі — 325 року.

Другий в Царгороді — 381 року.

Третій в Ефезі — 431 року.

Четвертий в Халкидоні — 451 року.

П'ятий в Царгороді — 553 року.

Шестий в Царгороді — 680 року.

Семий в Никейі — 787 року.

Огляд сімох Соборів, а Рим.

1-ий Собор в Никейі, 325 року, скликав цар Константин. Було на нім 318 єпископів, а між ними з Західних Церков 7 чи 8. Від Риму не було єпископа, а тільки двох священників. Провідником (предсідником) був цар Константин, що й потверджував ухвали. Католики твердять, що єп. Гозій, з Еспанії, був предсідником, однакж це натягання, бо навіть папа Стефан Пятий писав в 817 р., що предсідником був цар. І протоколи парад списувались по грецьки. Це все показує, яким незначним був тоді Рим.

Згадати б, що на цім Соборі прийнято Символ Віри, та означено власть римських єпископів таким правилом (постановою, канonom):

— Нехай задержуються давні звичаї, прийняті в Єгипті, в Ливії і Пентаполі, щоби александрійський єпископ мав власть над ними, бо і римський єпископ має подібну власть" (над близькими собі округами). (Канон 6).

З того виходить, що власть римських єпископів була така ж обмежена, як і других єпископів.

2-ий Собор Царгородський, 381 р., скликаий царем Теодозієм. Було 150 єпископів, всі зі Сходу. Предсідник єп. Мелетій з Антіохії та Григорій Назіян-

зенський. На цім Соборі прийнято постанову:

— Нехай царгородський єпископ має степень гідности зараз по римським єпископові, а це через те, що це місто (Царгород) є новим Римом. (Канон 3).

Отже Собор знає лише світську, політичну причину і світське першенство, про яке рішає. Про ніяку божу постанову для висшости римських єпископів Собор не згадує.

3-ий Собор в Ефезі, 431 р. скликаний царем Теодозієм. Було 198 єпископів, між ними від Риму двох єпископів та один священник. Тут potwierджено Символ Віри першого Собору (6-ий канон) з постановою, що коли б єпископ, або священник зміняв його, то позбавляється своєї гідности.

4-ий Собор в Халкидоні, 451 р. скликав цар Маркіян. Було 520 до 630 єпископів. Від Риму були два єпископи й один священник, та два африканські єпископи. Тут вперше представники Риму були предсідниками. На цім Соборі знов potwierджено Никейський Символ Віри. Також ще ясніще potwierджено, що римські єпископи мають лише політичне, а не релігійне першенство. В правилах (Каноні) 28-ім читаємо:

— Йдучи точно за постановами

святих Отців і признаючи читане нині правило 160-ти боголюбивих єпископів (т. є. правило 2-го Собору)... ми таксамо означаємо і постановляємо о особистих гідностях святої Церкви того ж Константинополя (Царгороду), нового Риму. Бо престолови (єпископському) старого Риму Отці (Собору) належно признали особливу гідність: через те, що це було столичне місто (в мові церк. слов. „царствующій град“). Отже йдучи за такою причиною, 150 побожних єпископів признали рівні гідности святому престолови нового Риму, справедливо розсудивши, щоби місто, яке одержало честь бути містом царя і сенату, і маюче рівні права з старим царським Римом, щоби і в церковних справах було воно піднесене до подібної гідности, як і той (старий Рим) : щоби було друге по нім.

Ще далше говориться, що до царгородського єпископа належить право поставляти єпископів на Сході, як єпископови Риму на Заході.

Представники Риму протестували, що царгородському єпископові дається рівні права з єпископом Риму, однакж Собор на їх протести не зважав.

5-ий Собор в Царгороді, 553 р., скликаний царем Юстиніаном. Було 164 єпи-

скопи. Папа Вігільй був тоді в Царгороді, але не хотів в Соборі брати участі. Пізніше підчинився рішенням Собору.

6-ий Собор в Царгороді, складається з двох Соборів, з 680 і 692 р. Собори 5-ий та 6-ий з 680 р. дали тільки догматичі постанови, а постанов для щоденної управи Церквою не дали, отже для вироблення таких постанов скликано ще раз Собор в 692 р., для докінчення Собору з 680 року.

Оба ці Собори відбувались в царській платі, Трулі, тому звуть їх також Труланськими і вважають також одним Собором.

• На першім з них, де було коло 200 єпископів, а також і преставники Риму, осуджено ересь монотелитів, а також папу Гонорія, що сам став монотелитом. Цей осуд Гонорія прийняли за слушний папи — Агато, Лев II та Адріян II. Отже факт, що перечеркує „непомильність папів”.

До цих Соборів належить ще кілька рішень відносно папів. В 12-ім каноні сказано:

— Тому, що ми довідались, що в Римській Церкві є постанова, яка забороняє тим, які мають бути поставлені в діякони, або священники, жити з своїми жінками, ми, йдучи за давною постановою, рішаємо, щоби їх

співжиття з жінками не розривати... Отже, хто гідний бути піддіаконом, діаконом, або священником, нехай супруже не буде перешкодою...

Наведене рішення Собору показує дві справи, а то: що Собор уважав Римську Церкву лише частиною загальної Церкви, отже областною, і тому перечеркував її постанову, та — що коли Рим своєї постанови про заборону священникам жити родинним життям, не вислав Сходови в формі приказу, але Схід мусів аж „довідуватися”, то знак, що власть Риму на Схід не розтягалася.

На цім Соборі ще раз потверджено права царгородського єпископа (патріярха), як рівні правам римського єпископа (папи). В 36-ім Каноні читаємо:

— Рішаємо, щоби престол константинопольський мав рівні права з престолом давнього Риму, і так, як той, нехай буде поважаний в справах церковних, будучи другим по нім: далше (по царгородським) нехай числиться престол Александрії, потім Антіохії, а за ним престол Єрусалиму.

Знов же в 39-ім Каноні забороняється яким будь другим єпископам, отже і римському, поставляти єпископів на острові Кипрі, це тому, що правним церковним начальником Кипру є єпископ в Юстиніанополи.

Папи не хотіли цього Труланського Собору обов'язуючим для себе признати, опісля признали, то знов його відкидали. Постанови Собору були для них гіркими.

7-ий Собор в Нікеї, 787 р., було на нім коло 350 єпископів, а між ними два папські представники. Собор скликала цариця Ірена. Головною справою Собору була іконоборська ересь.

З наведеного огляду бачимо, що майже на протязі 800 літ Рим стояв дуже позаді в християнським світі. Вселенські Собори, це парламенти Християнства, і всі згадані Собори відбувались на Сході. Їх рішення списувано грецькою мовою, а потверджували грецькі царі. Собори рішали про папів і наперекір папам, бо їх навіть осуджували. На 7-ох Соборах було понад 2,000 єпископів, а між ними римських представників ледви кількох.

Це все показує, що Східна Церква була Матір'ю, а Західна Дочкою. І тому не диво, що між ухвалами 7-ох Соборів ніде не говориться про папів, як старших над всею Церквою, ані для ухвал Соборів не вимагають папських потверджень... А це ж були часи близькі часам апостольським, з чого виходить, що навіть в традиції не було тоді думки про папське верховенство.

Однакож про папів і Собори можна сказати дещо більше. На Соборі в Халкидоні (4-ім) папські делегати предклали пофальшовані ухвали (Канони) Нікейського Собору, де до 6-го Канону були вставили: „Римська столиця завсіди мала першенство”. Розумієсь, що пофальшовані Канони Собор відкинув.

Подібне було на областнім Соборі Африканської Церкви в Картагіні 418 року. Тут папський висланник, еп. Фавстин, покликався на Канони областного Сардийського Собору з 347 року, ніби взяті з 1-го Нікейського Собору, — де признаєсь папам право приказувати Африканській Церкві. Тоді Собор перешукав архіви (бібліотеки) в Александрії, Антіохії і Царгороді і порівнявши ухвали Нікейського Собору з Фавстиновими, побачив, що Фавстинові пофальшовані в користь папи. Тоді написали папі Келестинові гіркий лист, де дорікають за фальшовання, — а важне, що згаданий лист підписав також св. Августин. В листі кладеться натиск на те, що Рим не має права мішатись в справи Африканської Церкви. Ось кілька висловів з того листа:

— Просимо вас, пане брате (в церк. слов. мозі: „господине брате”), щоби ви в будучости не допускали зі скаргами тих, що звідси (з Африки) приходять і не приймали до Церкви тих,

яких ми відлучили... бо подібно сказав і Никейський Собор. Розумно і справедливо признав він (Никей. Собор), що всякі справи повинні вирішуватись в своїх сторонах. Бо отці (Собору) судили, що для жадної області нема недостачі благодати Святого Духа... Чи знайдеться хтось, що повірив би, що Бог наш може лише комусь одному дати можливість справедливого суду, а багатьом священикам, що зійшлися на Собор, не дасть його?... І так не дозволяйте, щоби на просьбу деяких ви посилали сюди (до Африки) ваших духовних на розсліди, і не допускайте до того, щоби виглядало, що ми вносимо світову гордість в Церкву Христову...

Крім того в Канонах Картагінського Собору постановлено, що єпископ Африканської Церкви може їхати до Риму лише тоді, коли має дозвіл своїх властей (Канон 32), а коли хтось з Африканської Церкви хотів би переносити справу на суд до Риму, такого з Африканської Церкви виключити (Канон 139). Це все вказує як папи силувались накидати свою власть другим, вживаючи навіть фальшовань, та як Східна й Африканська Церква вважали себе від Риму цілком незалежними і для Риму незобов'язаними. Подібних фальшовань Римська Церква має за собою багато, і в кожній більшій Історії Церкви про них згадується.

Уявімо тепер собі, що Володимир Великий знав би Історію Сімох Вселенських Соборів і постанови Собору Картагінського (в Африці) — чи був би він згодився, щоби Рим був його зверхником? А може він і знав — і тому прийняв Християнство від Східної Церкви.

Папське Старшинство.

При огляді Соборів ми бачили, що Римська Церква довгі віки не була провідницею Християнства. Зате провідницею була Церква Східна. Папа був тоді римським єпископом, а не більше. В поапостольських століттях про верховенство римського єпископа ніхто не думав.

Тай не диво. Багато Отців Церкви, люди святі і великого розуму (св. Іван Золотоустий, св. Августин і др.) розуміли, що Христос не поставив Петра старшим. Так вони в своїх писаннях висловлюються. Апостол Павло не вважав Петра стршим — а то був би в своїх писаннях про те згадав, так, як згадає, що він робив Петрови докори, або що Петро поставлений для навертання лише жидів, або що він (Павло) не менший від других Апостолів. Тай ціла Історія Церкви не знає навіть, чи Петро був в Римі, чи ні. Сама Римська Церква не має на те певного доказу. Вісти про те, хто в Римі був першим єпископом, дуже поплутані. Імена перших кількох папів, то

голі імена, без якогобудь дальшого змісту. Словом — все таке неясне, поплутане, або неймовірне, що навіть щирі і совісні представники Риму вважають лише легендою перебування Петра в Римі. (Про те ширше в Промові Штросмаера, що є далше в цій збірці).

Ось ще кілька фактів та аргументів:

Апостол Павло, що був і писав в Римі, не згадує нічого про Петра, хоч інші особи згадує.

Каже ап. Павло, що Петро призначений для навертання жидів (до Галат 2: 7-8), отже хіба ап. Павло не знав би, що Петро поставлений для всіх?

Апостольство є висшим урядом, ніж єпископство. Кардинал Бароній каже про Петра:

Його уряд вимагав, щоби він не сидів на однім місці, але, оскільки це для чоловіка можливе, подорожував по цілім світі... (Нон ерат ејус оффіціо...).

Коли б ап. Петро був єпископом, то це виглядало б на таке, як коли б король Англії хотів бути мейором Лондону.

Але є ще інші вислови давних церковних письменників.

Іриней каже, що „Римську Церкву заснували й упорядкували два найславніші апостоли, Петро і Павло”.

Діонізій з Коринту зве її „нивою Петра і Павла”.

Епіфаній каже, що: „Петро і Павло

були оба в Римі, разом Апостолами й єпископами”.

Євсевій каже, що папа Александер „одержав наслідство від Петра і Павла”.

Іриней знов. що Петро з Павлом „заснувавши і виплекавши цю Церкву (в Римі), передали єпископство в руки Лінія”.

З наведеного виходило би, що першого єпископа поставили Петро і Павло разом і тому римський престіл треба би звати хіба „петро-павлівським”.

Словом—римські претенсії до Петрового наслідства не мають ані історичної, ані льогічної (розумової) основи.

Розвій сили папства.

З перегляду Соборів бачимо, що сила Риму довгий час була в християнськiм життiю невелика. Однакож єпископи Риму почали досить вчасно робити заходи до підчинення собі Східної Церкви.

До зросту папської сили причинилося кілька причин, як: римський єпископ був одноким видним на Заході; він був в старій столиці найбільшій тоді держави; римські єпископи не перебирали в способах, щоби добитися влади над другими Церквами. Сюди належать прим. фальшиві грамоти, т. зв. „Ізидорові декреталії”, що появилися на Заході коло 850 року, які мали доказувати, що римські єпископи від самих початків

видавали рішення, як найвищі єпископи. Аж пізніше виявилось, що ті грамоти були підробленим твором.

Папська сила росла окремо ще тим, що в 8-ім віку західні пануючі (Піпін і Кароль Великий) дали папам певний простір краю і так дали їм можливість мати політичну силу, зробили їх світськими королями. Це дуже скріпило силу папів, але рівночасно обнизило моральну силу Римської Церкви.

Маючи політичну силу в руках, Римська Церква перестала оглядатись на первісні основи Християнства, на постанови Соборів. Вона почала впроваджувати цілібат, наперекір 1-му Соборові; почала вважати неважним миропомазання, коли його уділив священник, а не єпископ; додала до Символа Віри слова „і від Сина“, хоч 7-ий канон 3го Вселенського Собору заборонив в Символі Віри щобудь змінити, а слідуючі Собори potwierдили це під карою відлучення від Церкви. Були ще деякі зміни. А поза всім тим вічне намагання папів підчинити всіх під свою владу довели Схід і Захід до такого стану, що треба було малої іскри, щоби повстав великий огонь.

З другої сторони від часу, як папство дістало в руки державну силу, воно стало політичним інструментом в руках політичних груп, на які ділились багаті родини Італії. Папство було для них дже-

релом політичної влади і доходів. Котрій партії вдалось поставити з між себе папу, та була при кермі папської держави. Вона мала тоді силу і доходи. Зате партії, що були поза кермою, шукали зараз способу позбутись папи і вибрати нового папу з між себе. Звідси цілі історії про вбивства та отруювання папів і т. п. Релігійні питання не мали для таких політичних партій ніякого значіння, а тимсамим і для їх вибранців. Папство стало джерелом політичної могутости і було воно щастям для того хто при допомозі свого папи забрав його в руки.

Окремо треба звернути увагу на один спосіб, якого папи вживали і який пильно використовували, а то — помагати, або ставати в обороні тих, яких другі Церкви осуджували, або виключували. Це спонукало Африканську Церкву до видання листа до папи Келестина, де кажуть, що римський єпископ не сміє приймати скарг з Африки, ані не сміє посилати туди своїх відпоручників для розсліду; це спонукало до встановлення канонів, що забороняють до Риму здаватися (Картаг. Собор 418 р.).

До дуже яскравих примірів такої римської роботи належить хоч би такий факт:

На початку 7-го століття сотник Фокас (602—610) вимордовує цілу родину царя Маврикія (в Царгороді) і сам

стає царем. Царгородський патріарх не хоче його поблагословити, вважаючи убійником. Тоді Фокас вдається до папи, Боніфатія 3-го, папа його благословить, а Фокас зі своєї сторони признає папі титул „всесвітнього”. Так виглядали римські способи для поширення влади і сили папства.

Між Сходом і Заходом цілі століття йшли передерки і ворожнеча. Рим використовував всі способи, щоби знайти на Сході прихильників: послугувався фальшованням та інтригами, брав в оборону найгірших людей, коли сам міг на тім скористати, вишукував кожную слабшу сторону і трудність Сходу для посунення своєї заборчої політики. З другої сторони Схід обороняв свої права, аж доки не прийшло до повного і тривалого розділу Сходу з Заходом, що сталося в 11-ім віку.

Схід і Захід розділюються.

Події, що довели до остаточного поділу Сходу з Заходом 1054 р., тягнулись безпосередньо від початку 9-го віку.

В 846 р. царгородським патріархом став син царя Михаїла, Микита, що прибрав ім'я Ігнатія. Його усунено з престолу неправдою заходами співвладника і дядька Михаїлового, Бардаса. Потім вибрано патріархом Фотія, чоловіка дуже вче-

ного і чесного. Але нарід був поділений, одні за Ігнатієм, другі за Фотієм. Отже для полагодження скликано до Царгороду Собор 861 р., де було 318 єпископів. Собор однодушно признав Фотія законним патріярхом, за Фотієм заявилися також і висланники папи. Однакож папа, Николай, оголосив Фотія незаконним, а признав законним Ігнатія, що просив папської помочі. Тепер вивязалася завзята полеміка (суперечка) поміж царем Михаїлом і папою.

Крім того вийшов спір через Болгар. Болгари прийняли християнство з Греції (860 р.) Але болгарський князь Богорис з політичних обрахунків попросив в папи латинських єпископів. Прибувши до Болгарії латинські єпископи проганяли грецьких священиків, ганьбили їх за те, що ті жонаті, впроваджали змінений Символ Віри і др. З того приводу патріярх Фотій окружним письмом скликав Собор (867 р.) до Царгороду, що осудив зміни, які робить папа і самого папу Николая I відлучив від Церкви і повідомив про те короля Людвика 2-го, щоби той доручив повідомлення папі. Але папа вмер, поки міг про все довідатися. Тут знов вивязалася полеміка між Сходом і Заходом.

В Греції були тоді політичні неспокої. Василій Македонський убив Михаїла 3-го і став царем. Патріярх Фотій не годився з новим царем, отже той від-

далив Фотія і привернув Ігнатія. Для рішення цієї справи скликав цар Собор (869). Прибули відпоручники папи Адріяна 2-го. Собор почався з 12 єпископами, а пізніше з трудом зібрано 102 учасники — отже цей Собор осудив Фотія і прийняв Ігнатія, і видав кілька рішень в користь папів.

Зараз по Соборі прийшла на чергу болгарська справа, бо приїхали від Болгар висланники, щоби довідатися, до котрого патріярхату мають Болгари належати. Рішення було за царгородським патріярхатом і Болгари з тим згодилися.

Тепер Болгари позбулись латинських єпископів і патріярх Ігнатій поставив їм архієпископа з Болгар. Папа Адріян почав Грекам і Болгарам грозити, але Схід не звертав на те уваги.

Патріярх Ігнатій і Фотій не ворогували, а навіть стали близькими приятелями. Коли ж Ігнатій умер, то цар і нарід знов закликали Фотія на патріярший престіл. Та щоби справу твердо полагодити, скликано Собор 879 р. до Царгороду, де було 383 єпископів. Були і представники папи Івана 8-го (що далше домагались для папи Болгарії).

Собор признав Фотія законним; уневажнив постанови Собору з 869 р.; потвердив 7-ий канон 3-го Вселенського Собору про незмінність Символу Віри; потвердив рівність царгородського пат-

тріярха з папою. Все те підписали і папські відпоручники і сам папа Іван 8-ий з ними згодився; однакож побачивши, що не дістане влади над Болгарією, відновив постанови з 869 р., відрікаючись того, з чим був згодився.

Відтепер Схід уважав Фотія своїм патріярхом, а далекий Захід відлучав його від Церкви. Та Схід тим не багато клопотався.

Фотій був патріярхом до смерти царя Василія. Новий цар, Лев 4-ий (886-911) знов віддалив Фотія, щоби посадити на патріяршій престолі свого брата. Фотій умер 891 р. в монастирі.

В 10-ім віку папи два рази вмішувалися в справи Сходу, а то 1) в 905 р., щоби позволити цареві Львови четверте подружжя, що на Сході не дозволялося та щоби віддалити патріярха Николая, який не хотів на таке супруже дозволити, і 2) в 933 р. папа помагав цареві Романови 1-му посадити на патріярший престіл царського сина, Теофілакта, що був найнегіднішим патріярхом (933—956), якого мала коли царгородська Церква.

Такі відносини між Сходом і Заходом тревали постійно, — раз слабли, то знов заострювались.

Болючою справою для греків було, що Рим вводив в себе нові зміни, на

рішення Соборів і давні звичаї не оглядаючись. До таких змін належало також введення прісного хліба (оплатка). Царгородський патріярх Керулярій і археп. Лев з Болгарії видали письмо (1053 р.), де виступали проти нових звень Риму, вони відновили також закиди зроблені Римови Фотієм. На це письмо відповів папа зухвало і гнівно. Грецький цар Константин Мономах хотів помирити спорячі сторони і закликав відпоручників папи на наради. Але вони так зарозуміло поводитися, що патріярх не хотів сам з ними говорити, кажучи, що хіба лише на Соборі і в присутности східних патріярхів буде з ними розмовляти.

Тоді папські відпоручники виготовили письмо (грамоту) з осудом патр. Керулярія і Східної Церкви і положили його на престолі. Це було 16 липня, 1054 року.

Зараз після того скликано до Царгороду Собор, що спалив грамоту і відлучив від Церкви тих, що її виготовили, і вичеркнув назавсідги імя папи зі списів Православної Церкви. З цим рішенням згодилися всі патріярхи Сходу. Західну (Римську) Церкву проголошено як таку, що відлучилася від єдності з первісною Православною Церквою.

З другої сторони Римська Церква проголосила, що це Східна Церква відлучилася від правдивої Церкви, якою є

та Церква, що признає папу своїм головою.

Так прийшло до того розділу між Сходом і Заходом, який тягнеться до нині. Коли ж поставимо собі перед очі події від 1-го Собору до 7-го, а далше від 846 до 1054, то чи хіба є основи до твердження, що Схід взагалі, а греки окремо признавали папу головою всеї Церкви? Ні!

Десяте століття.

Володимир Великий впровадив Християнство на Україну 988 року, себто в 10-ім столітті, отже нам треба на цім столітті подрібніше зупинитися. Який лад був тоді в Римській Церкві, яка мораль. Коли казати, що Володимир був в злуці з Римом, то треба знати, як Рим тоді виглядав. З яким саме Римом міг бути тоді Володимир в злуці.

В „Церковній Історії” Мосгайма про 10-те століття читаємо:

Історія римських первосвящеників (папів), що жили в тім столітті, це історія багатьох потвор, а не люлей, і дає нам страшний ланцюх огидних, грізних і помотаних злочинів, які признають всі письменники, навіть римські.

В „Історії Церкви Христової”, Милнера, 1835, читаємо про 10-те століття:

Славний літописець Римської Церкви (Бароній), якого прихильність для римського престолу відома, все ж в своїй широти каже, що це був вік залізний, позбавлений усякого добра; вік олов'яний, повний всякої погани; вік темний, в якому не було ані письменників, ані вчених. Виглядає, що Христос тоді був в глибокому сні, коли човен заливали філі, а гірше те, що і всі ученики спали і не було Його кому збудити."

В „Історії Християнської Церкви", Івана Фл. Горста, Нью Йорк, Н. Й. 1897, Т. I., читаємо:

Не можемо входити в подробиці темної історії від Івана 8-го (872 р.) до Гільдебранда (папи, 1073). Це ніч папства. Лінія Каролінгів зникла і держава часто переходить від династії до династії. Так піднеслися князі і графи в Італії і звели папів до становища невільників спорядчих партій. Папи були мячами (галками до копання) князів тускульських з одної і баронів римських з другої сторони. Їх вибирали, усували, вязнили, убивали. Часи були неспокійні, і замість Голови Церкви, що підносились би понад замішане і моральну руїну, як світло, що вело би до спокою і Христової святости, він сам (папа) зійшов до низин свого віку. Він був та-

ким лютим і розпущеним, як всі князики, що його окружали, з між яких він вийшов і яких звичок не позбувся сівши на папським престолі. Час від часу розпустниці правили Церквою, а папська палата була, як стара поганська палата, осередок розпусти, брехні, інтриг й убійств. Визначний римо-католик, Милер, називав Сергія 3-го, Івана 10-го, Івана 11-го і Івана 12-го (папів) „страшними папами”. і каже, що лише самими злочинами здобувалася папська гідність. Найнижше упавші жінки, як Теодора і Мароція, заповоняли папський престіл місце Христового заступника, своїми любовниками і незаконними дітьми. В скаргах синоду на Івана 12-го говориться, що він завсігди був озброєний, що занедбував молитви і всі релігійні обовязки, що любив лови (польовання), що 10-літнього хлопця поставив єпископом, висвячував єпископів в стайни, побивав священиків, насилував дівчата і вдови з вищої і нищої класи, жив з батьковою господинею, перемінив папську палату на дім розпусти, пив за здоровля чорта і при грі коло стола кликав помічи Юпітера, Венери і др. поганських божків. (Стор. 748).

• Та вже окремо звертає на себе увагу промова орлеанського (французького) єпископа Арнулфа на Галліканським си-

ноді (соборі) 991 року, як подає її також Історія Горста. Арнулф між іншим малює тодішній стан Римської Церкви так:

Коли глянути на дійсний стан папства, то що побачимо? Іван (12-ий, Октавіян), що валаєсь в бруднім барлозі пристрастей, що змовляєсь проти пануючого, якого недавно сам коронував; далше Лев (8-ий) Неофіт (вибраний папою, коли був ще світським чоловіком), вигнаний з міста тим же Октавіаном; тай сам же він був звірюкою, що поповнив чимало убійств і сам згинув з руки убійника. За сим бачимо діякона Венедикта, що хоч був без примусу (вільно) римлянами вибраний, то все ж його повели як невільника, в німецькі пустині — новий Цезар (Отон I) і його папа Лев; далше Боніфатий, дійсна потвора гріхів, що парує кровію своїх попередників, сидить на престолі Петра. (Сторона 749).

Перечисливши злочини римських папів Арнулф питає:

Чи знайдеться хтось тільки відважний, що твердив би, що божі священики по цілім світі мають примати закони від таких злочинних потворів, як отсі — людей з пятном нечести, неписьменних, що не розуміють.

ані справ божих, ані людських?... Що ви скажете про такого, коли побачите, як він сидить на престолі в пурпурі і золоті? Чи не буде це Антихрист, що сидить в Божій Святині і показує себе Богом? (Стор. 749).

Арнульф був совісним чоловіком і не вірив, щоби совісні люди боронили папів-злочинців. Але обороняли й обороняють люди безсовісні. Бо яку совість мають люди, які силуються нині доказувати, що Володимир, а з ним Український Нарід був через греків залежний від влади тих, яких самі тодішні католицькі єпископи звет: звірюками та антихристами?

Але Арнульф говорив ще більше — він каже, що Рим взагалі не має тих прав, які собі приписує. Ось що між іншим він говорить:

Божа Церква не є залежною не тільки від злого папи, але рішучо і в кожному випадку не є залежна і від доброго. Скорше вдаймося з нашими труднощами до наших братів в Бельгії і Німеччині, ніж до того міста (Риму), де всі справи продажні, де суд і справедливість міняються за гроші. Наслідуймо велику Африканську Церкву, котра на претенсії римського первосвященника відповіла, що се немислиме, щоби Бог наділив одну особу повним привілеєм судівництва, а від-

мовив того ж привілею великому зібранню Своїх священників, зібраних на Соборах в різних частях світа... (Стор. 750).

Так говорив єпископ західної Римської Церкви на Соборі в Франції, 991 р., отже три роки по заведенню Християнства на Україні. Він не тільки що осуджує Рим, але каже, що навіть добрий папа не має більшої власти, як другі єпископи, або Собори, і він ставить за взір Африканську Церкву, що таксамо не признавала папам верховної власти.

(Подібно, як говорять наведені цитати з Історії, як говорив Арнуф, як говорив Бароній, говорив також католицький єпископ Штросмаєр на Ватиканськім Соборі в Римі 1870-го року. Він рівнож казав, що перебування Петра в Римі належить до байок).

Та коли Арнулф говорив до зібрання на Соборі, то хіба його слова не були звернені і до греків, і до Володимира, і до Українського Народу? Хіба міг він своїм близьким казати: „Лишіть Рим, бо це барліг злочинів”, а грекам та Володимирови приказувати: „Признавайте власть папів над собою, бо це заступники Христа і вони заведуть вас до спасення”? Хто може таке подумати?

Щоби хтось не сказав, що голос Арнулфа, це одинокий голос, то Церковна Історія дає нам ще інші факти. Ось ка-

толицький літописець (анналіст), кардинал Бароній пише під роком 827:

Протягом 150 літ разом папи не були апостолами, але відступниками... Це були звірюки, люди найпоганійшого життя, найнижшої моралі і з кожної сторони найбільше нікчемні. Під роком 912 він говорить:

Яке було тоді лице Римської Церкви? Яке огидне, коли найбрудніші розпустницькі правила й орудували Римом...

Про Івана 12-го, що маючи 18 літ став папою, каже Бароній, що це „проклятий звір”.

Дальше хоч би такі ще факти: Боніфатій вбив двох папів і сам став папою, назвавши себе Іваном 11-им. Бароній каже, що в нього не було волоска єпископського. В 1033 р. папою став Венедикт 9-ий, маючи всего 10 літ віку, і про нього і Бароній і другі говорять, як про найгіршого.

Для доповнення цього розділу гляньмо ще на одну сторінку Історії, а то — кілька папів на котре століття припадає. Переглядаючи століття від 4-го до 18-го бачимо ось що: 18-те століття мало 8 папів, 4-те і 14-те — по 10 папів; 17-те — 11; 5 — 12; 6, 8 і 15 — по 13; дванадцятьє 16; тринадцятьє і шіснадцятьє — по 17; дев'яте і одинадцятьє — по 19; сьме 20; десяте століття — 24 папів.

Наведені числа зокрема свідчать про стан Римської Церкви в різних часах а зокрема про 10-те століття, про яке нам головню ходить. Коли пересічне урядовання папів в 10 століттю було 4 роки, то чи це не є ознакою найбільшого неладу і занепаду Римської Церкви? Та важне ось що: коли б Римська Церква була головною провідницею й учителькою Християнства від самого початку, як це римські політики твердять; то виходить, що папство працювало бодай в самій Італії, бодай в самім Римі від 2-го до 9-го століття, себто 800 літ. А 10-те століття, це жнива тої довгої праці — збір плодів 800-літних трудів. Та які це овочі? За 800 літ папство не тільки не зробило таки вже себе культурнішим, але само опинилося в багні гріхів і злочинів. І лише серед такого багна було можливе, що папи як з'являлися, так скоро і зникали, не набувшись, не напруцювавшись.

Окремо треба звернути увагу, що історичні цитати, подані в цім розділі, покривають не саме 10-те століття, але вчасти і 9-те і 11-те. Значиться — стан занепаду Римської Церкви розтягався на більше століть.

Зробивши історичний огляд 10-го століття, в яким українці стали християнами, запитаймо оборонців Риму:

Чи вірять вони, що Рим в 10-ім віку мав яку небудь божу владу?

Що папи 10-го віку були заступниками Христа і наслідниками Петра, та голосителями Божої Правди цілому світові?

Чи скажуть вони, що слова Баронія, Арнулфа, таї цілої Історії про папство неправдиві?

Чи вірять вони, що Схід взагалі, а греки зокрема, як цілість, признавали коли небудь папів найвищим урядом для цілої Християнської Церкви?

Чи могли греки признавати над собою владу папів тоді, коли навіть кращі люди Західної Церкви відверталися від Риму і папів, як осередку невірства і злочинів?

Чи міг Володимир бути через греків залежним від тих папів, які ділами ані в Христа, ані в Петра не вірили?

Чи не було би для українців гріхом і соромом признати над собою владу римських папів з десятого століття?

Чи люди, які говорять, що Володимир прийняв „католицьку віру” і був залежний від Риму, самі не належать до того крою людей, що римські папи 10-го віку?

Чи розумний і совісний українець може згодитись з тим, щоби політики Риму вязали його з „антихристами”,

які сидять на престолах в пурпурі і золоті, представляючи собою Бога? — сказавши словами Арнулфа.

Чи католицизм давав і дає українцям добро?

Коли переглянемо Історію Українського Народу від Володимира до нинішнього дня, то побачимо, що католики, з якими Український Нарід міг мати діло, були в відношенні до українців не кращими, як ті папи, про котрих говорить католицький єпископ Арнулф 991 року.

Католицизм провадив Український Нарід завсігди до темноти, до неволі, до убожества і до пониження.

Він — виховуючи для себе робітників з між українців — виховував завсігди або наосліп відданих Римові людей, або явних слуг, яким Рим був ближшим, ніж українська справа.

Українці знають католицизм не через греків, але через поляків. Через польських католиків. Українці мали нагоду зазнавати католицьких благодатей і як православні, і як католики. Та йдімо до фактів...

Володимирів син Святополк оженився з дочкою польського короля Болеслава. І та дочка привезла з собою до Києва свого латинського єпископа, Райнберна. Невдовзі за намовою католиків Святополк готовив повстання про-

ти батька, отже Володимир мусів арештувати і сина, і невістку, і Райнберна. Є також вісти, що Райнберн хотів перевести Володимира на римський обряд.

Юрій II (Болеслав Тройденович) силувався навертати українців на латинство, за те його отруїли 1340 року.

В 1340 р. польський король Казимир нападає на Галичину, переслідує грецький обряд, кривдить духовних, а церкви заміняє на костели. Пише про те поляк Нарушевич:

Як тільки Казимир Русь до корони (польської) прилучив, прийнятим польським звичаєм зачав він нищити церков руську і запроваджувати латинську. Котрий боярин дав собі хрест (хрещення) поправити на католицький лад, той здобував зараз значіння і вплив.

Отже католицька Польща вже тоді піддержувала українських зрадників та хрунів. Все ж хрунь лишається хрунем навіть в очах тих, які хрунями послуگуються. Каже той же Нарушевич:

Тільки негідних (нікчемних) людей не обходять понижування їх релігії і народности, і тому Дашко, Перемиський князь, з Данилом з Острога, запросив татарів на поміч (проти поляків).

Треба пригадати, що коли татари запанували над українськими землями то не зачіпали Української Церкви. А поляки католики її нищили.

Поляки перетягнули Ягайла (1386—1434) з православія на латинство і потім той же відступник Ягайло нищить Українську Церкву і переслідуює православних українців. Каже Нарушевич:

Казав Ягайло повиганяти українське (руське) духовенство з катедри в Перемишли, трупи і попід (зн. з тіл похоронених там українських князів й єпископів) повикидати, церкву наново посвятити і серед плачу, крику і проклонів місцевого народу посадив духовенство латинське.

Тойже Ягайло забирав в різних сторонах майно українських церков і роздавав костелам. Православних відсувано від всіх урядів.

Гідний запам'ятання такий випадок: в 1449 р. польська шляхта запросила українську шляхту на наради до Перемишля і там її вимордувала. Подібне хотіла зробити зі шляхтою литовською в Парчеві, але це їй не вдалося.

В 1507 р. признав король Жигмонт І. латинським єпископам право візитувати „руські синагоги” (як католики поляки звали українські церкви) і карати українських священників.

Зубрицький в Хроніці міста Львова говорить:

Львівські українці (русини) позбавлені були всіх вольностей, які мали другі горожани.

Вежа на Волоській церкві скінчена... Поляки забороняли українцям завісити дзвони.

Українці мурували церкву, а поляки перешкаджали і робітників розганяли...

Ще в 1595 р. почали львівські українці процес з поляками з приводу насильств, однак королі суд відтягали сто і кількадесять літ...

Українцям заборонено торгувати сукном, провадити шинки, як і жидам...

В 1616 р. рішено, що православні українці не можуть належати до організації суконників і кітлярів у Львові.

Коли у Львові тіло поважного українця проваджено через місто з процесією (хоругвами) і свічками, то за це посаджено передових українців до тюрми, а крім того заплатили грошеву кару. Ще король Стефан 1578 р. заборонив українцям публичні похорони.

Це лише кілька фактів з між цілого ланцюха, а всі ті насильства робилися католицькими руками. І не тільки ру-

ками світських католиків, але і духовних.

Року 1583 (перед унією) на перший Святий Вечер польський архиеп. Суліковський, казав бити і виганяти з українських церков і нарід і священників у Львові, щоби в українські свята не правили богослужень, і церкви позамикав.

В роках 1381 і 1436 постановлена в Польщі інквізиція заборонила українцям будувати і поправляти церкви, щоби так їх понищити.

Польські ксьондзи брали десятину від українських священників.

На синоді (соборчику) в Красноставі 8 листопада 1643 р. польські єпископи видали ряд постанов проти українських духовних, як: коли українські духовні будуть зменшувати десятину, яку дають польським ксьондзам, то будуть виключені з церкви; уніятському попови не треба дозволити правити в костелі Служби Божої; латинник не сміє в уніятського священника сповідатись; уніятський священник не сміє дати шлюб, коли котресь з женихів є обряду латинського; українські церкви (вже уніятські, греко-католицькі!) звуть „синагогами”.

Польські пани католики завели паншину (неволю) й український селянин не тільки працював на католика пана, як невільник, але ще й мусів брати призначене число коновок горівки на хрестини, похорон, чи весілля,

Сама польська газета „Пшияцель люду” з р. 1837, ч. 36, на основі Історії так описувала ті католицькі благодати, яких зазнавав панщизняк:

Хлоп позбавлений власности, сидів в панській хаті, на панській ріли, мав панського коня, вола, корову, навіть стіл, столець, миску і ложку. Все те було не його... З того виникала нужда, діти умирали з зимна, вогкості і лихої їди. На переднівку панував голод. хпоп їв лободу, молоду кропиву, пух, умирав... Де газдували арендарі, посесори, підстарости, або властитель сам зле господарив і випродав збіже, там люди гинули, худоба упала, одна з голоду, друга під ударами буків володара, над котрим увивався староста з гарапником...

Такий стан життя народу був в католицькій державі, і не видно тут ані сліду релігійних впливів, ані контролю зі сторони польських духовних, або зі сторони Риму.

Згадати б справу „патронату”. Польські пани ще за Ягайла одержали право „патронату”, право орудувати церквами і церковним майном. Отже вони мали право призначувати для церков священиків й єпископів. Певна річ, що найперше право мали самі королі. В католицькій газеті „Нива” (Львів, 1905, ч. 10) читаємо: „Користолубна і неморальна

італіянка, Бона (мати польського короля Жигмонта I.)... не лише місця настоятельські (священічі), але й єпископські катедри не вагалася давати, або продавати своїм любимцям, більшою частею людям неспосібним, розпустним і гулящим". (Стор. 378).

Дальше оповідається, як бувало, що король давав, чи продавав право до українських церковних маєтків і двом людям нараз, що опісля дерлися між собою. Єпископії роздавано і світським людям, що кілька ще літ лишалися світськими. Коли ж вкінці і прийняли єпископське свячення, то:

Полишалися при попередних судейських і воєнних норовах, навичках, забаганках, вели часті і нескінчені процеси по судах, і счиняли нераз чисту війну на єпископських престолах. З товпою озброєних гайдуків, з пушками (гарматами), гаківницями вони йшли один на другого здобувати єпископську резиденцію... (Стор. 380).

Крім королів те саме робили польські пани і так доводили Українську Православну Церкву до занепаду і пониження.

Не краще було і по заведенню унії. Поляки католики дивились на греко-католиків (уніятів) як на худобу. Переміняли греко-католицькі церкви на костели, церкви звали „синагогами", то „божницями", винаймали їх жидам, священі-

ників змушували до панщини, по вулицях кричали за ними „Господи помилуй“, на комедіях (в театрах) церковні одежі висмівали, змушували греко-католицьких духовних ходити до костелів на більші свята і там на всі лади їх висмівають... (Про таке і подібне в книжці „В обороні Потієвої Унії, Львів, 1929).

Окремо згадати треба „Проект на знищенє Русі“, з 1717 р., де поляки католики зладили цілий ряд способів, якими мається українців греко-католиків знищити — спольщити, або дати татарам на знищення.

А недавня Польща? В Галичині в послідних кількох літах були випадки, де польські ксьондзи били греко-католицьких духовних, польські монахи звуть в своїх часописах греко-католиків розбишаками, бандитами, зрадниками; польський загал католицький на кожнім кроці прозиває українців греко-католиків кабанами, злодіями, хамами. Польський католицький уряд позачиняв на українській землі українські школи, позасилав українських учителів на Мазури (як на Сибір, або Соловки), колонізує українські землі мазурами, нищить українські інституції, не допускає українців до висших шкіл, спиняє всяку українську громадську роботу, переводить погроми на українським греко-католицьким населенню, конфіскує україн-

ські часописи, спонукує до переходу до костела...

Чи можна казати, що Римська Церква за ту роботу не відповідає?

Церква, це збір всіх вірних. Самі католицькі єпископи з самими священиками і папою не є ще Церквою — це лише провідники Церкви — себто вірних. І тому, що роблять католицькі вірні, та ще зорганізованою силою, а чому не противляться священики, єпископи і папа, це є роботою Церкви в точнім і дословнім практичнім розумінню.

І тому всі насильства поляків над українцями — і головного польського уряду, і поодиноких урядовців, і польських політиків, і польських організацій, і польського загалу, і польських духовних — це все робота Церкви.

Розумний, шануючий себе українець лише так мусить цю справу розуміти. Плюють йому католики в лице — він має думати, що це плює католицизм. Прозивають його розбишаком, бандитом, кабаном, хамом — він повинен перед світом кричати, що це все робить Римська Церква — коли бачить, що верховне начальство тої ж Церкви всего того не осуджує.

Як розуміти єдність Церкви.

Загально приймається, що до 1054 року Християнська Церква була одною

неподільною, хоч і говорилося про Схід і Захід, про Церкву Східну і Римську.

Однакож тая єдність не виявлялася папським верховенством, як тепер представники Риму говорять. Коли на перших Сімох Вселенських Соборах (від 325 до 787 року) ані разу не згадувалося, що римські єпископи є Заступниками Христа і наслідниками Петра, то це є незаперечним свідоцтвом, що римських єпископів не вважали старшими, верховними. Це були звичайні єпископи, областні, що правили лише своєю стороною.

Та як же розуміти ту первісну єдність Церкви?

Зпочатку була одна Церква. Навіть те, що Церква Західна витворила зчасом відмінні обряди, не розділювало церковної єдності, бо в усім, що найважливіше, Західна Церква мала первісно те саме, що і Східна. **Мала ту саму основу, ту саму науку, той самий духовний зміст, те саме розуміння кожної важної справи.**

Східна Церква, що була Матір'ю Християнської Церкви, розуміла церковну єдність так, **що Головою Церкви є Христос**, а церковні провідники, єпископи, є всі собі рівні, як рівними були Апостоли. Отже єпископи (чи патріярхи) Риму, Царгороду, Антіохії, Александрії і Єрусалиму, — хоч уважались провідними єпископами в своїх сторонах (областях),

всі між собою були рівними, і не міг оден над другим старшувати.

Коли ж приходилося вирішувати великої ваги загальні церковні справи, то збиралися всі єпископи (і провідні і звичайні) з усіх християнських сторін на Загальний (Вселенський) Собор, де всі гуртом потрібні справи вирішували.

Тим якраз виявлялася єдність Церкви.

Первісне Християнство уважало Головою Церкви Ісуса Христа, маючи на увазі апостольські слова:

„Іншої підвалини ніхто не може покласти окрім тої, що положено, котра є Ісус Христос (1 Кор. 3: 10—11). „Тим же отсе ви... збудовані на підвалині Апостолів і Пророків, а угольний камінь сам Ісус Христос”. (Єфес. 2: 19—20).

І Східна Церква дотепер вважає Ісуса Христа Головою Церкви.

Не те вийшло в Церкві Римській. Там досить скоро почали проголошувати римських єпископів головами всего християнства, наслідниками апостола Петра та заступниками самого Христа. Звичайний чоловік мав бути заступником Христа Спасителя.

І це вже був початок церковного розколу. Рим відривався від того ґрунту, на яким Східна Церква стояла, отже це вже була „схизма”. На Сході головою

Церкви — Христос, на Заході — чоловік. На Сході незмінний авторитет Сина Божого, а на Заході авторитет звичайних змінних людей, з усіми людськими слабостями, людей, що присвоїли собі титул Христових заступників.

Але з проголошенням папів верховними правителями, як наслідників Петра і заступників Христа, Римська Церква зустрілася з клопатами. Папські титули були титулами, але поза тим папи були лише звичайними людьми. І тому нераз виходило, що наділі папи були хіба наслідниками і заступниками найгірших людей на світі, які коли жили, але не тим, чим вони себе звали.

Це все бачили думаючи вірні Церкви і висловлювали невдоволення; звертали увагу, що злі люде не можуть заступати ані Петра, ані Христа, і це спонукало провід Римської Церкви до нового несподіваного кроку, — до заборони злих папів осуджувати. В „Католицькій Катехизмі” Шпірага читаємо:

„Коли низша духовна власть зблудить і зійде з правої дороги, тоді підлягає судови своєї найближшої зверхности. Найвисшу духовну власть може судити хіба **Бог**, а не чоловік. — Папа не має на землі судії над собою. — Т. І, стор. 269.

Отже виходить таке: коли папа зблу-

дить і зійде з правої дороги, то йому вільно і далі блудити і неправими дорогами ходити, тай людей на неправі дороги тягнути; а люде, вважаючи його Христовим заступником, повинні за ним на неправі дороги йти, — бож вони не мають права папи осуджувати і йому противитися.

Що можна сказати про людей, які такі закони встановляють і приймають? Чи далекі вони від „схизми”? Чи навіть тим одним законом не викопують вони великої пропасти між собою і Східною Церквою?

Історія говорить, що якраз 1054 року вийшов дійсний тревалий розділ, чи розкол між Східною і Західною Церквою, бо тоді Рим перетяв ту послідну нитку, яка його зі Сходом вязала.

Балачка, що папські представники поклали письмо в церкві на престолі в Царгороді, і тим відлучили Східну Церкву, це пусті слова. Якість Церкви, та вартість людей і їх вчинків міряєсь моральною вартістю тих вчинків, а не канцелярськими паперами. І сто писем нічого не варта, коли ними осуджуєсь невинних, або виправдується винних. По ділах судиться людей.

Первісну єдність Церкви нищила римська політика, і вона то перетяла по-

слідну нитку тої єдності. Ось що каже про розділ Церкви 1054 року, греко-католицька „Нива”:

„Хто ж більше завинив?

„Та одні і другі були передовсім людьми і могли в рівній мірі підлягати людським недомаганням.

„Коли східного патріярха Фотія оцінено сьогодні об'єктивною мірою і з боку православної богословської критики, то рівночасно оцінено на Заході відповідною критикою і кардинала Гумберта (папського представника), котрий своїм поспіхом та нерозвагою лише поглибив і завершив цей розділ”. — „Нива”, ч. 7—8, 1931.

Значиться, — Рим поглибив і завершив розділ Сходу і Заходу 1054 року, отже за Римом головний гріх. Він відлучив себе від первісної Східної Церкви. Римський патріярх (папа) відлучився від чотирох східних патріярхів, отже пішов дорогою „схизми”.

Для повнішого вияснення церковного розділу пригадаємо ще деякі факти.

І так, — папа Лев IX, який вислав своїх представників до Царгороду з кард. Гумбертом, помер 13 квітня, 1054 року, а слідуючий папа, Віктор II, став папою аж 3-го квітня, 1055. З того ви-

ходить, що коли Гумберт проголошував, що відлучує Східну Церкву, то в Римі не було жадного папи, отже за чією згодою в Римі, за чийм рішенням він мав це робити? Очевидно він робив на власну руку.

Та послухаймо, що говорить католицький вчений*):

„З котрої сторони не глядіти, але театральний акт (Гумберта) гідний жалю. Гідний жалю, бо можна запитати, чи послы (папські) мали право про такі важні справи рішати, коли папський престіл був порожній; гідний жалю тому, що безкористний і даремний, бо Гумберт і його товариші не мали сили своєї постанови перевести в діло; а вже гідний жалю самий зміст рішення і тон, яким воно було висловлене. Бо побіч оправданих закидів він (Гумберт) закидав Керулярієви і його однодумцям, а через те і всім византійцям (східним православним), чимало вифантазованих злочинів і ересей.”

Тойже католицький вчений каже далше:

„Римські послы дурили себе, пояснюючи собі настрій византійців су-

---

*) M. Jugie ("Le schisme de Michael Celulaire" Echos, d'Orient, Paris).

проти римлян. Вони хотіли відділити справу патріярха і духівництва від справи царя і народу, і відносились до Керулярія (Царгородського патріярха), як до чорної вівці з череди св. Петра; хотіли поводитися в Царгороді так, як вони поводитись би в місті Заходу. А того вони не зауважили, що вони показалися в Царгороді фігурами зарозумілих чужинців з неоправданими домаганнями."

Це вже голос навіть не греко-католицький, але римо-католицький.

Та хоч як воно було, але папи і взагалі Римська Церква прийняла вчинок Гумберта за свій вчинок і за нього відповідає.

Але не треба забувати, що Римська Церква на власну руку змінила первісний Символ віри, зміняла ще дещо, і тим відходила від первісної церковної науки. І тому питання: „Котра Церква відкотрої відступила?, — можна поставити так: **Котра Церква відступила від первісної церковної науки і первісних церковних постанов — Східна, чи Західна?**" Відповідь може бути лише одна, — що відступила Церква Римська. А коли відступила від первісної науки, то відступила від Східної Церкви, яка первісну науку затримала.

Від часу розділу 1054 року, папи не-

раз робили заходи, щоби знов Східну і Західну Церкву поєднати, однакож безуспішно. А причиною неуспіху було якраз те, що папи не хотіли ставити Римської Церкви нарівні зі Східними Церквами, але вимагали, щоби Східні Церкви піддалися Римській Церкві; щоби Схід признав папів заступниками Христа і наслідниками Петра, отже найвищими правителями всего християнства. Тимсамим, — щоби Схід не відважився осуджувати папів, коли б вони зблудили і пішли на манівці, — як наведений закон Римської Церкви це означає.

А Схід не хоче на таке годитися.

Ці додаткові пояснення про розділ Сходу і Заходу 1054 року можуть мати значіння, де Володимирове „католицтво” розділ Сходу зачіпає.

Володимирови дають мало місця.

Безнастанні нинішні повторювання з католицької сторони, що Володимир Великий прийняв 988 року католицьку віру з папою римським, дуже подібні до голошення, що Кунцевич є українським святим. І це стане зрозумілим, коли ближше приглянутися.

За свого життя був Кунцевич для Польщі і Риму потрібним чоловіком. Тай смерть його ще використовували, — писали про його чуда, зачислили до блаженних, справляли паради. Бо треба

було тоді українців унією захоплювати.

Коли ж уніятів прибрали трохи до рук, то Кунцевич став непотрібним, бо тепер треба було тягнути уніятів не до Кунцевичевої унії, але від унії до костела. І тоді Кунцевича забули тай довгі часи уніятам про нього не згадували.

Таксамо не згадували й Володимира. Він був в календарнім списі між святими і на тім кінчилося.

Доки українці були малосвідомі, то не треба було їм згадувати ані Кунцевича, ані Володимира. Але як українська свідомість почала підростати, то почало українцям ставати ясно, що унію накиннули українцям поляки для своєї користі, та що історичною Церквою Українського Народу є Церква Православна, від Риму незалежна.

Отже зріст української свідомости мусів стати пострахом для польсько-римської політики, бо так уніяти (греко-католики) можуть відвертатися від унії і Риму і звертати очі в сторону своєї Православної Церкви. Отже, щоби унію ратувати, а то і православних до Риму прихилити, — висунено Кунцевича, як великого українського святого; а побіч нього висунено і Володимира, який нібито вже 988 року прийняв католицьку віру з папським верховенством.

Ставлячи так справу, можна легко робити дальші висновки, що коли Укра-

їнський Нарід від заведення християнства на Україні був вже в злуці з Римом, то він і нині повинен з Римом стояти. А Кунцевич за привернення тої злуки віддав своє життя.

Як наділі стояла справа з Володимиром і Римом в часі заведення християнства на Україні, показано ясно в попередних розділах, а тут спинимось на меншій, та всеж значучій справі.

Коли брати навіть на католицьку міру, то Володимир повинен уважатися більшим від Кунцевича. Аджеж Володимир привів до християнства цілий Український Нарід, а з тим підніс його і культурно і політично. Церква називає Володимира „Рівноапостольним”. Отже Володимирови належалося би більше місця в церковнім католицьким життю, ніж Кунцевичеві. Однакож воно не так.

В Почаївськім „Богогласнику” з 1790 року, виданім гр. кат. Василіянами, де є коло 250 релігійних пісень, є три пісні Йосафатові (дві польські й одна церковною мовою), а Володимирові нема ні одної. В Львівськім „Богогласнику” з 1886 р., де є понад 230 пісень, нема вже пісень Йосафагови, але нема і Володимирові. В нових же василіянських виданнях Церковних Пісень є пісні Кунцевичеві, але нема Володимирові.

Та лишімо пісні і загляньмо до богослужбових книжок. Загляньмо до „**Вечірні і Утрені** на Празники Неподвижні”, видання Василян в Жовкві, 1912, — а там знайдемо Кунцевичеви цілу Вечірню з Литією, а також Утреню, а для Володимира нема взагалі нічого. Хтось подбав, щоби зложити і вставити в богослужбову книжку Богослуження тому Йосафатови, якого папа проголосив „спеціальним заступником Польщі”, а не поставлено Богослуження тому Володимирови, про якого тепер всюди голосять, що він завів на Україні католицьке христіянство з папою.

Це показує, як мало ваги, чи віри, привязував католицький провід до Володимирового „католицизму”, аж поки не вийшла пекуча потреба на Володимирове „католициство” покликатися.

Додати б, що згадана „Вечірня і Утреня” має понад 1000 сторін, і є там навіть Богослуження меншим святым, як Параскевії, Космі і Даміянови.

Володимир помер 1015 року, а Українська Православна Церква зачислила його до Святих. Його пам’ять в українським Календарі припадає 15 липня церковного.

Але не знаходимо Володимирового імени в латинським календарнім списі Святих, хоч знаходимо там ім’я польського короля Казимира, імена королів

угорських, а також Йосафата Кунцевича (14 листопада). Видно, що і Рим не вірив в Володимирове католициство, а то був би його зачислив до тих, що римському католицизму дуже прислужилися. Як зачислив Йосафата.

Так мається справа з Володимиром і християнством на Україні, коли дивитися зі становища українського тай взагалі історичного становища. Балачки, що Володимир прийняв християнство з папським верховенством, це явні натягання і видумки в користь тих чужих, що хотіли би над українцями панувати.

КАТОЛИЦЬКІ ВИДАННЯ ПРО ВОЛОДИМИРА.

Не зайвим буде згадати хоч деякі католицькі недавні видання, що говорять про Володимирів католицизм. Берімо видання канадійські і частинні їх вислови.

Коротка Історія України — о. П. Божик, Йорктон, Саск., 1945:

“Греки і українці визнавали тоді (в часах Володимира) головство Намісника Христового Папи Римського”. — Стор. 15.

Хрещення України — о. Божик, Йорктон, 1938:

“Св. Володимир охрестився і помер в той час, коли в цілім світі була одна

Церква, якою володіли Папи-Римські...”
Стор. 22.

Католицька Церква в Західній Україні — Мондер, 1947:

“Христіянство, що його прийняв і завів в Україні Вел. кн. Володимир Святий, було хоч і східне, візантійське, то не православне в теперішнім його розумінні, а католицьке”. — Стор. 6.

“Берестейська Унія” — о. Степан Семчук, Вінніпег, Ман., 1946:

“Сам Володимир був під незаперечним впливом західної культури і католицької релігії, котру прийняв у своїм хрещенню”. — Стор. 4.

Короткий Нарис Історії Української Католицької Церкви — о. Степан Тарнавецький, книжочка видана на міміографі без зазначення місця і року, сторін 68:

“Українська Церква за Володимира Великого є КАТОЛИЦЬКОЮ, зєдіненою з Римом”. — Стор. 1.

Це кілька примірів того, як запопадливо католицька політика висуває ніде всюди Володимирове католициство, роблячи висновок, що Український Нарід від Володимира був залежний від Риму, отже і тепер повинен бути. Додати треба, що поза згаданими виданнями є ще інші, а між ними католицькі календарі. Окремо про Володимирове католициство

пишешь багато в українських католицьких часописах.

Згадаємо ще дещо з недавніх європейських видань.

Віра Наших Предків — Т. Коструба, Інсбрук, 1946:

“Від охрещення України аж до початків XII в., коли в нас остаточно закріпилася перевага Царгороду в обсаджуванні митрополичого престолу, Україна була зовсім і без сумніву католицька”. — Стор. 2.

Українська Католицька Церква — Проф. Д-р М. Чубатий, Регенсбург, 1946:

“Князь (Володимир) бере архієпископа з Болгарії, Івана, створюючи у своїй державі **самостійну церковну провінцію**, що на зразок болгарського патріархату зберегла звязки з Апостольським Престолом”. — Стор. 5.

Енцикліка папи Пія XII, в 350-ліття зєдинення Української Церкви з Апостольським Престолом — Рим — Гроттаферрата, 1946:

“Так напр. славний князь Св. Володимир хоча взяв від східної Церкви літургичні обряди і священні церемонії, у свідомості свого становища не тільки стояв до кінця в єдиності католицької Церкви, але й дбав пильно за приятні взаємини між Апостольським Престолом і своєю державою”. — Стор. 5.

Поза наведеним в згаданій папській

Енцикліці повно балачок про те, як щиро папи дбали про уніятів під Польщею і якого щастя там уніяти зазнавали, — що є кричущим фальшованням Історії тих часів. Бо ж Історія каже, що Польща була пеклом і для православних і уніятів, а папи в дійсності помагали не уніятам, але полякам.

Цих кілька наведених примірів вистарчить, щоби виразніше освітлити нинішню католицьку політику відносно Володимирівського католицизму.

ЗНОСИНИ УКРАЇНЦІВ З ЗАХОДОМ І РИМОМ

Де говориться про католицизм Володимира, там в католицьких виданнях подаєсь звичайно чимало нібито історичних примірів на те, якто українців завсіди щось тягнуло до західної Європи і до Риму. Вже княгиня Ольга нібито вдавалася до німецького цісаря Оттона за латинськими єпископами і священниками. А далше тісні зносини з Заходом, а то і з Римом мали українські князі, вони дружилися з західними пануючими, приймали в себе всяких висланників Заходу; папа коронував князя Данила на короля; митр. Ізидор заключив унію з Римом; князь Острожський хотів унії з Римом ітд. ітд.

Але всі ті приміри не мають для нинішнього життя ніякого практичного

значіння. Раз тому, що це зносили одиниць, які звичайно мали на увазі не релігійні, але політичні цілі, — король Данило хотів папської помочи проти татар; митр. Ізидорови (грекови) ходило про ратовання грецької держави; справа з Ольгою більше ніж неясна і взагалі неправдоподібна; Острожському не ходило про таку унію, як Рим розумів... Друге, що багато з тих примірів побудовано на припущеннях, здогадах, натяганнях, перекрученнях і недоговорках. Показуєсь те, що в користь Риму, а промовчують те, що виходило на велику шкоду українцям.

Зносили річ звичайна між живими людьми. Українці мали всякі зносили з Царгородом, з Московщиною, з Польщею, з Туреччиною, з татарами, з шведами, але з того не можна висновувати, що нині українці мають бути залежними від тих, з ким вони мали зносили.

Зносили... Але які кривди заподівала українцям Московщина, Польща, турки, татари, а також і Рим! Про те треба би найперше говорити, а не про самі зносили.

І тому то висновки, що коли українці мали які зносили з західною римо-католицькою Європою, або з Римом, то це вже має нині рішати про їх належання до Риму, — це робота для баламучення українців.

Про те можна би багато сказати, а тут лише загально звертаєсь увагу на висування тих зносин римськими політиками, які так хочуть вговорити в українців, що українець про свою повну самостійність не повинен і думати.

Отже ті “зносини” треба окремо мати на увазі.

КІНЦЕВІ ВИСНОВКИ.

Темою до написання цієї розвідки було коротке питання: Чи це правда, що Володимир Великий прийняв католицьку віру в розумінню римського католицизму? Бо власне римські політики роблять таке твердження, а дехто з українців, чи будучи несвідомим, чи крайно байдужим, голосить твердження римських політиків між українцями. А вслід за тим, робить висновок — що й нині українці, хоч не хоч, а повинні признавати над собою власть папи.

Для тих, що не знають Історії, або до критичного думання не підготовані, слова подібних людей можуть мати переконуючу силу. Остільки більше, оскільки така балачка тягнеться літа і люди з нею зживуться, як ніби з відомою всім безсумнівною правдою.

На поставлене питання можна було відповісти короткою статєю і це для декого цілком вистарчало би, однакож не для всіх. Є люди, які завжди хочуть

сягнути в глибину, нім запевняться, де правда, де кривда. З уваги на таких оця розвідка вийшла такою, як бачимо, отже довшою.

Нам ходило про історичну правду і нам ходило ще про те, яка користь була дотепер і могла би бути українцям з признавання над собою власти Риму, — а спонукуваними були ми до такого питання самими католиками.

Ми переглянули христіянство від самих початків і бачимо, що Римська Церква набрала сили аж пізніше. Римські твердження про першенство Петра заперечають Апостоли, заперечають Отці Церкви, заперечають визначні католики. Петрів побут в Римі не має за собою історичних доказів. Східна Церква цілі віки йшла в проводі Христіянства, коли Римська була ще невидною.

Ми розглянули моральну сторону Римської Церкви і бачимо, що вона не виявила більше ладу, більше добра, більше гідности і святости, ніж Східна Церква. Навіть противно.

Вкінці ми поставили перед собою факти з Історії сусідства і співжиття українців з вихованками, з вірними, з представниками Римської Церкви — з поляками. І знов така сама історія — насильства над народом, замикання і нищення церков, глум, зневага, топтання всіх Десять Божих Заповідей... Що про все те українець може сказати? Чи не

мусить він брати всего того на рахунок римського католицизму? Аджеж поляки, це вихованки римського християнства, а головна релігійна їх власть в Римі.

Лише такий широкий розгляд, як тут зачеркнено, може дати вдоволяюче пояснення самим українцям і належну відповідь представникам Риму, які вговорюють в українців, що Володимир прийняв „католицьку віру”. Тут з різних сторін показаний той римський католицизм, який римські політики захвалюють українцям, як запоруку спасення.

Перед римськими політиками поставлено тут факти, які дає ІСТОРІЯ. Що говорять самі визначні події, що говорять Всел. Собори, що говорять навіть визначні члени самої Західної Церкви. Отже нехай римські політики заперечують факти Історії. Нехай докажуть, що Арнулф, чи Бароній говорять неправду. Нехай покажуть, що 10 століття було найкращим століттям Римської Церкви. А вкінці нехай заговорять про недавню роботу польської руки на українських землях і переконають українців, що це є робота Христових слуг, а не відступників від Христа.

Коли все те докажуть, тоді Український Нарід повірить, що Володимир прийняв „католицьку віру” і що Український Нарід повинен підчинитися нині римському католицизмові.

Доки ж того не зроблять, доти українці мусять стояти при твердій думці, що Володимир „католицької віри” не міг прийняти просто тому, що в Римі був тоді найбільший моральний занепад і сам Рим треба було тоді до віри приводити.

Така, і лише така може бути широка українська відповідь на питання: Чи Володимир прийняв „католицьку віру”?

Л і т е р а т у р а :

До джерел, які в змісті зазначувано, можна додати ще дещо з літератури, з якої взяті наведені в розвідці факти, або де про такі справи широко пишеться. І так:

1. „Трактат про папське верховенство” (по англійськи), Ісаак Барров, Лондон, 1851.

2. „Розвідки про церковні відносини на Україні-Руси”, 16—18 вв. Руська Істор. Бібліотека, Львів, 1900. Автори Орест Левицький і Волод. Антонович.

3. „Політика Полякуф взглендем Русі”. Ст. Качала, Львів, 1879 (по польськи).

4. „Відношення обрядові в Схід. Галичині”. Ів. Безсторонний, Львів, 1893.

5. „В Обороні Потієвої Унії”, В. Щурат, Львів, 1929.

6. „Книга Правил” св. Апостолів, Святих Соборів Вселенських і Помістних (мовою церковною).

Крім того вже в змісті згадана велика „Історія України-Руси, Грушевського; „Собраніє Припадков!; Католицький Катехизм Шпірага; Начерк історії Унії.. Зрештою про згадані в розвідці і подібні події говорить кожна більша Історія Церкви, а в часті і звичайна загальна історія Багато матеріалу може дати кожна більша Енциклопедія. Що ж до фактів з Української Історії, то їх мають українські історичні видання. Самі католицькі книжки дають думаючому Українцеві багато потрібного матеріалу.

Пляни на Нищення Українців

Хоч в книжках і часописах згадуєсь „Проект на зніщене Русі”, хоч наводяться з нього вислови, однакож читачі не знають, як цей цілий „Проект” виглядав. А це ж важний історичний документ. Не лише те важне, що це твір протиукраїнський, але й те, що це твір католицький. Бо Польща була католицькою державою, і ті, що „Проект” писали, виховувалися в католицьких школах, набиралися там католицького розуму і католицької релігійності. Отже „Проект” показує, якою та католицька наука була сама собою, а ще окремо — якою вона була супроти Українців.

Коли ж Українці того „Проекту” в руках не мають, то як можуть знати про нього Англійці, Французи, чи ще хто? А їм треба би також знати. Він завсігди може заважити там, де приходить польсько-українське питання, а деколи і сама польська справа.

Щоби український загал знав зміст цілого того „Проекту”, ми дальше подаємо його вповні по українськи, переклавши з польської мови.

Згадати б, що цей „Проект” був також надрукований по українськи в книжці: **„Відношення обрядові в Вхідній Галичині”**, Львів, 1893; в книжці: **„Новий Проект на знищенє Русі”**, Львів, 1909, де є подані також пізніші польські подібні проекти й ухвали. А був він також поданий тіснішим змістом по англійськи в книжочці: **“A New Project for the Destruction of Russ”** (1919), виданій „Комітетом Масового Віча”, що відбулося 9-го листопада, 1919 р. в Вегревил, Алта., в Канаді. Розумієсь, що згаданих книжок нема нині на книжнім ринку для загальної продажі, і це заставило нас до передрукування „Проекту”.

Крім того, що доси сказано, цей „Проект” покаже Українцям подрібно, **яких способів вороги вживали, щоби Український Нарід нищити**. І треба пам’ятати, що „Проект” лише зводив до одного стислого пляну ті старі способи, яких Поляки вже сотні літ вживали для нищення Українців.

Самий „Проект”, як історичний документ, знаходиться в книжці Теодосія Бродовича (жив в 1790-их роках), греко-католицького священника, архипресвитера греко-уніятської капітули (каноніків) в Луцьку. — Книжка зветься:

“Widok przemocy na słabą niewinność srogo wywartej”.

(Образ перемоги на слабу невинність жорстоко вилитої).

Тепер приходимо до змісту „Проекту”. Назву „Русь, Русини” полишаємо, як вона приходить в „Проекті”, хоч під ними треба розуміти „Україну” й „Українців”.

ПРОЄКТ НА ЗНИЩЕННЯ РУСИ ЗЄДИНЕНОЇ РОКУ 1717.

Project na zniszczenie Rusi zjednoczonej
roku 1717.

(Перевів з польського — В. К.).

Коли цілість і безпека держав ґрунтується на взаємній любові горожан (обивателів), а любов держиться особливо лише єдністю віри — то ми Поляки коли хочемо в своїй державі себе вратувати і забезпечити, ми повинні всіма силами старатися о ту єдність в наших мешканців; а що ту єдність в краях Руских, що належать до корони (до коронної Польщі і Великого князівства Литовського — В.) здається найбільше псує те, що в простих людей є різні обряди — тому Стани Королівства (сенат і магнати — В.), і загалом кожний Поляк, коли хоче вратувати і забезпечити вітчину, повинен вложити на себе такий обов'язок — **щоби грецький обряд,**

який є обрядови латинському противний, нищити погордою, переслідуванням, давленням тих, що той обряд заховують, і всякими іншими, коби лише найуспішнішими способами.

Я — каже дальше автор „Проекту” — що маю в собі кров перелиту з давних предків обряду латинського, бажаючи сердечно ущасливлення моєї вітчизни, а також розширення римо-католицької віри — щоби викорінити забобонні і всякі інші Грецькі обряди і на їх місце впровадити враз зі святою вірою римський костел — то всім правдивим любителю віри і вітчизни подаю з моєї сторони ось такі, а думаю, що найуспішніші і найліпші способи:

Найперше — щоби виконати таке спасенне і бажане діло, треба старатися підтримувати з Москвою ніби приязнь і вибирати на польський престіл таких королів, щоби жили в приязні з царями московськими; бо коли це певне, що більше вважається на чинности неприятеля, то й Москва, будучи нам приязною, не буде придивлятись до наших приятельських кроків і до яких цілей вони звертаються — отже все без перешкоди піде своїм ходом; оскільки ж наше скріплення буде більшим, остільки значнішим буде ослаблення Москви і цілої Руси (України — В.).

Друге — Шляхти руського обряду, хоч вона приняла Унію, а ще більше схизматиків (православних — В.), не допускати до жадних державних урядів, особливо до таких, де вони могли би здобути приятелів, призбирати майна, придбати поваги, а всім Русиnam здобути честь; цю справу треба на соймах (парляментах — В.) обложити новим строгійшим законом, ніж передше.

Особливо кожний Поляк в товариствах має обминати (сторонити) Русина; в сусідстві не заходити з ним в жадну приязнь, хіба що це буде для власної користи.

В бесідах, де Русин є присутнім, найбільше і найширше о руських заботах говорити і т. п., а так можу майже запевнити, що кожний волисть змінити обряд і виречися, що був колись Русином, ніж ціле життя переносити таке пригноблення, що рівнається смерті.

Трете — Богатіші горожане (обивателе) вітчизни не мають приймати Русинів до ніяких послуг, головню таких, де Русини мали б набиратися освіти; хіба що була б надія, що відречуться своїх обрядів. Бо як Русини будуть простакми то прийдуть до великого убожества і будуть в великій погорді; отже або будуть в нужді пропадати, або для якогось ратунку будуть мусіти обряд змінити.

Четверте — А що значна часть богатіших Русинів жиє по містах і місточках, позасновуваних (фундованих) на Руси, то і тих **треба привести до недостатку і несвідомости**, щоби навіть розумом не дали собі ради. Це можна виконати в ось такий спосіб:

Коли міста будуть в посіlostях земських (дідичів, панів — В.) то дідичі знищать Русинів самим **впроваджуванням Жидів** та уміщуванням їх в ринку (в осередку міста — В.). Вони, маючи з природи жидівську хитрість, загорнуть всі зиски, і позакупувавши в місті руські дома, вишлють Русинів на передмістя до панщини.

Де ж міста будуть королівські (вільні — В.), там треба, особливо в менших, заступаючись Впов. Старостами, **позволяти тягнути і приучувати мешканців до панщини**. В інших же крім впровадження жидів для згаданої вже причини, **спроводити трохи римських католиків**, а тоді відсунути Русинів від всіх урядів, що дають який будь зиск, держачи при урядах лише самих римських католиків (Поляків! — В.).

Треба і про те пильно дбати, щоби всякі декрети, що виходять з Магдебурґії (з міського уряду — В.) та інші письма, **виходили по польськи, а не по руськи**, а тоді Русини будуть ще більшими простаками ніж були і не будуть мати в містах ані сили, ані поваги.

Пяте — Найтяжшим узлом (гудзом) до розв'язання в тій спасенній основі — є Владики і Священники, а з тих **треба перших** (владик, єпископів) **засліпити**, **щоби** всего не бачили, а **других** (священників) **так придавити тягарами**, **щоби** не могли ані вгору підноситися, ані думати і робити того, що захотіли би. В сій і другій нашій справі, як з Владиками і Священниками треба поступати, подаю такі способи:

Побіч того, що застережене законом, що Єпископами мають бути лише шляхтичі, то **треба іменувати лише таких, що спокревнені з родинами латинського обряду**; **щоби** тим помагаючи, за життя великих достатків не збирали, а що по їх смерті зостанеться, **щоби** не Русинам, але Полякам дісталось в спадщині.

Крім того ми і наші потомки, **не маємо давати Руським Єпископам місця в сенаті***), **щоби** не робили поваги (че-

---

*) І справді до самого упадку Польщі ані оден український єпископ не був допущений ані до сойму, ані до сенату, хоч при заводженню унії з Римом обіцяли, що українські єпископи будуть мати місце в соймі і сенаті. Лише греко - католицькому митрополитови, Львови Кишці, дали раз місце аж поза польськими єпископами і пралатами (старшими єпископами -- B.), і то аж тоді, коли за тим впімнувся тодішній англійський амбасадор в Польщі. — В.

сти) своєму обряду; щоби не старалися о посади (урядові становища — В.) для своїх Русинів; щоби не здобували собі приязни визначних осіб в королівстві, а найважніше що відноситься до нинішньої справи, щоби і не додумалися, що ми для цілої їх Руси потайки плянувати і виконувати будемо.

Шесте — Всі наші Єпископи загалом, взявшись (як то кажуть) за руки, мають поволи, але всіми силами працювати над тим, **щоби Владики** (українські єпископи — В.) **мали лише титул Суфраганів** (заступників, помічників — В.); так будуть вони під залежністю і зверхністю, отже наші пралати мають їх і їхніх священників наглядати (візитувати — В.) і за неприличности публично карати і за забобони дорікати. На такий лад Владики не будуть мати тільки сили, щоби всему тому противитися, а загал, примушений до римської зверхності, зчасом дасться наклонити до того, що відречеться найважніших своїх обрядів.

Семе — Попи, як найбільші простаки нинішнього часу, що на нічім не розуміються — коли такими на завсігди остануться, то це не лише що не буде шкодити, **але навіть буде помагати й улекішувати виконання цього проекту:** бо остаючи в недосконалости і несвідомости, ані не будуть знати початків своїх

обрядів, коли і ким вони постановлені; ані не будуть знати і розуміти причин, для яких ті обряди впроваджені до Руської церкви; ані вчити людей, що ті (обряди—В.) від св. Отців Грецьких походять; ані ясно і доказово твердити, що вони в нічім не змінені і не забобонні; ані вкінці не будуть могли їх усуненню розумно противитися.

Науїспішнішим способом до вдержування їх в тій нам архи-потрібній (дуже потрібній—В.) темноті — **уважаю убожество**, в яким як доси були нуждарями, так ніколи з нього не видобудуться, коли будемо з ними так поступати:

Найперше треба, щоби колятори (дідичі, польські пани—В.) **не фондували попам на прожиток землі** (не творили ерекції—В.), а це тому: що кожний, хто буде висвячуватися на попа, мусить собі купити на виживлення себе і родини той ґрунт (землю—В.), якого вживав його попередник. І так продаючий не буде мати гріха симонії (торговання святими справами—В.), як мене вчили наші теологи.

Якже де є давні ерекції (призначена земля для священника—В.), то і там колятори можуть брати гроші без ніяких сумнівів (без скрупулів) від тих, що мають висвячуватися, очевидно не за презенту (не за призначення парохії—В.), щоби це не виглядало, що прода-

ється річи пожертвовані Богу, але **щоби зараз зпочатку поставити попика в недостаток**, щоби не мав за що купити собі забобонних і схизматицьких (православних—В.) книжок.

При даванню парохії (презенти) не треба точно означувати даваного ґрунту, бо такі ерекції могли б мати значіння віковичної фундації, ані також всіх тих вольностей, які мають наші (польські—В.) священники, досить буде на такий лад, як мені лучилося читати одну копію: Я Н. Н. презентую Н. Н., увільняючи від всіх двірських повинностей, подорощини і т. д.

Ось так то розумно робили гідні, безсмертної слави Поляки, наші предки! І томуто коли не більше, то тільки само, або небагато менше з попа користали, як з хлопа: бо не можна було попови брати горівки деінде, як тільки в Жида арендара; а як Жид, перенявши попа на дорозі, витряс в нього, або знайшов вдома привезену від когось друго-го горівку, то зараз пару волів з попівської обори випроваджував.

Не можна було і молоти, як лише в призначенім собі млині, коли б же попик таку постанову злегковажив, тоді Жид розбивав комору (попову) і спіжарню, забирав муку і всяку іншу поживу (віктуали).

Такими і подібними способами наші предки **багато схизматиків** (православних—В.) **примусили до єдності з костелом**. І ми, вживаючи таких способів, дасть Бог, **решту поробимо уніятами, а потім переробимо всіх на римських католиків**.

А ще і те буде нашої справі багато помагати, коли не позволимо попам, щоби обдирали наших підданих і з них запомагалися.

Також важне — коли в селі смерть перенесе когось до іншого життя, економи й управителі дворів і дібр мають прикликати до себе спадкоємців помершого господаря і **назначити їм, кілька мають заплатити за похорон**, а коли піп назначеною сумою не буде вдоволений і не схоче помершого поховати, то нехай громада занесе трупа до його помешкання.

Подібно і за уділювання всяких інших тайн **двір повинен назначувати попови ціну**; а як це вже закорініться, то перешкодимо попам, що не будуть брати від хлопів коней, волів, коров і рухомостей, які дає їм хтось власною волею (легованих), або яких деколи вимагають; перешкодимо всяким попівським вимогам і здирствам і за сповнювання дійсних тайн, і за видумані духовні чинности, **отже так допровадимо їх до такого недостатку, що не будуть мог-**

ли справити собі навіть звичайної ряси (реверенди—В.), а не то дорогої; а що ж говорити о купуванні потрібних книжок? або як зможуть дати своїм дітям добре виховання? — бо лише на доходах з громади і на праці рук всі їх доходи, фонди і всякі способи до життя стоять!

Загалом же всі ми маємо старатися на соймах і подати плян нашим Всеч. Епископам, **щоби встановили цінник** (таксу) на те, кільки хто від якої треби має платити; і щоби приказали Епископам, щоби повідомленнями, видаваними до своїх Протопопів (протобереїв—В.), або намістників, оповістили, якою сумою і за що піп має вдовольятися.

Вживаючи таких способів, вдержимо попів в тім для Русинів нестерпнім, а **для нас кориснім убожестві**, а найважніше, що через такий попуск (хлопам—В.) зєднаємо собі прихильність наших хлопів, і тоді маючи їх прихильність, коли захочемо, будемо їх мати легко по своїй стороні.

Осьме — Попів треба в усім тягнути до двірської (панської) зверхности і за найменший проступок, або спротив, для більшого пониження мають бути строго карані. Також треба голосити, що сини кожного попа, звані поповичами, — крім одного, що має бути попом на місци свого батька — не є вільні від під-

данства (від панщини), що їм не вільно осідати в вольних містах, ані переноситися з місця на місце.

Та коли б вони нарозумилися і не хотіли вірити тим звичайним і безосновним балачкам, тогди треба буде постановити закон, видумавши причину (претекст), що нібито мається їх потягати до вправ в науках, приміром так: котрі з поповичів не будуть добре вчені, нехай будуть вічними підданими своїх панів.

А що вони, як всі шляхоцькі діти, мають вільний вступ до наших публичних шкіл, то шляхта має їх переслідувати; батьки дадуть їм (шляхецьким дітям) обережно спосіб, а учителі, як розумні, не тільки що будуть на те крізь палці дивитися, але й самі їм допоможуть — це я знаю, бо сам досвідчив того.

Однакож нехай ніхто не вважає відповідною справою всім їм забороняти ходити до шкіл, а це ось чому:

1. Шляхоцькі діти, як звичайно буває в буйній молодості, блудять і сходять на бездорожжя, отже тоді будуть могли свої блуди і прогріхи на Русинів зложити.

2. Руснаки („Руснакове” — В.), яких наші ксьондзи вивчать, будуть могли краще руський нарід вчити, що римські тайни такі важні, як і руські; що обря-

ди одні другим не суперечать; що віра Римська і Грецька, то одно („вшистко едно” — В.).

А все те pomoже зчасом скорше о-панувати руські вперті уми.

Девяте — Та коли б же якимсь способом — чого не сподіюся — Русини прийшли до повної свідомости (досконалости), тогди думаю, що треба з ними так поступати: тих, що хотять бути в духовнім стані, намовляти, щоби провадили життя безженне (щоби не женилися — В.) і таких більше поважати, ніж других (ніж жонатих — В.), давати більші вольности, помножувати доходи і др.

Коли ж усі, які готовляться до духовного стану, лишаться безженними, тогди ми вповні досягнемо того, про що думаємо: бо коли нежонаті попи будуть вмирати, то не буде тих, що їх місце заступили би (не буде синів — В.); хлопським синам заборонимо вчитися, поповичів не буде; руської шляхти мало, а й то простота — отже прийде до того, що (до руських парохій — В.) будемо назначувати священників нашого римського обряду.

І більше нам не треба.

Десяте — Найбільше впертими і других в упертости держать ті Русини з простих хлопів, що вміють читати своє письмо; отже треба усунути причину

впертості, а тоді впертість сама зникне.

В тім ми Поляки легко собі поради-мо, коли **заборонимо** хлопським синам **вчитися в школах, що є при церквах**; з того будемо мати не тільки ту користь, про яку вже сказано, але таким спосо-бом охоронимо себе від шкоди, яку нам часто піддані заподівають — бо так вивчений хлопчина в простій сільській школі, втікає кількадесять миль від свого пана і шукає волі. На таке нарі-кають воеводства: Руське, Волинське, Подільське і Брацлавське, з дооколич-ними землями.

Отже економи й управителі дібр по-винні мати накази, аби пильно дбали, **щоби** **хлопські діти до плуга, сохи** (рід плуга — В.), **рала, ціпа, привикали, а не до книжки.**

Одинадцятье — Щоби зчасом легше Русинів знищити, треба нотувати в о-сібний спис все невідповідне поведення в обрядах (в Богослуженнях — В.), зне-важливі слова і таке ж відношення су-проти Римлян (проти римо-католиків, отже Поляків — В.); часті історії про попів, о які між їх так великим числом не тяжко, щоби — коли цей проєкт бу-де виконуватися, світ знав, що Поляки мали слушні причини так робити.

Коли б однакож **забрало** таких **правдивих фактів, що нівечили б Руси-нів** (чого не може забракнути навіть

між наймудрійшими і найлучшими людьми) то успішною річею буде для наших замислів: коли будемо розголошувати про них гарно зложені фікції (видумки, отже брехні! — В.); а ще успішнійше буде, коли підшиємося під імя попів, а навіть і самих їх владик, відповідно до відносин часу, розкинемо тайком руські письма, шкідливі польській державі, шкідливі польському імені, шкідливі католицькій вірі.

Було би це великим свого часу документом на знищення в Польщі грецької релігії і сильною заохотою для стану духовного (польського — В.), світського, як також для сенаторів і військових, щоби це спасенне діло виконали.

Дванадцятье — Коли поробимо в відповіднім часі приготування, то не треба до всего братися нагло, не всюди разом, ані навіть не в багатьох місцях.

Зачинати треба найперше в закути-нах околиць, де є більше католиків (значить: Поляків! — В.), ніж Русинів; а зачинати треба не без причин — на-приклад закидаючи попам неморальне життя, згіршуюче поведення, незнання або брак пильности в навчанню віри, недбалість в виконуванні церковних Служб, конче потрібних до спасення, та інші подібні небилиці.

А коли так поволи, хитро і мудро, чи заохотою, чи зрадою, чи пострахом, в деяких місцях перемінімо Русинів на римлян, то піде так гладко, що при Божій помочи цілий край буде мати римські обряди, як того всі бажають.

Тринадцяте — А що нарід Український Подільський і Волинський, боронячи своєї віри, готов зробити повстання, то в таких випадках коли не буде можна легко повибивати (Українців!— В.), ані малим числом польського війська збунтованих повздержати — тоді польська річпосполита (Польща — В.) повинна без жалю всіх таких бунтівників віддати Татарам на послугу, вони їх як своїх, виловлять, а полишений край позаселювати народом Польським і Мазовецьким.

І не треба думати, що Москва буде інтересуватися Русинами, коли вже стануть уніятами. Бо треба знати, що уніятів більше ненавидять, ніж нас, і за те, що покинули схизматицьку віру (православну, яку Поляки звали схизматицькою — В.), і раді би бачити їх в найбільшій нещастю.

Але коли б Москва була уніятам прихильною, то коли схочемо, зробимо її ворогом.

Поступаючи з Русинами такими і подібними способами, осягнемо з часом тую безсумнівну користь, що нарід поль-

ського королівства буде жити в взаємній любові, згоді і єдності; що Польща стане поважнішою, сильнішою і страшнішою для пограничних держав; що римо-католицька релігія зацвите вдовж і вширш більше, ніж 160 миль (коло 800 миль канадійських — В.) — словом, що всі станемо сильними і вратуємося.

На закінчення і таку справу треба мати на увазі, що коли би Русь полишена в своїм обряді, грозила Польщі через те, що хотіла би відорватися від московської схизми, або вернутись до неї — то коли її (Русь — В.) перевернемо на католиків, тимсамим відберемо Москалям надію на її відзискання, опісля ж тісно з нами звязану зробимо Москві ворожою.

Що дай Боже. Амінь.

Ось так цілості виглядає той історичний документ, що зветься **„Проект на зніщене Русі”**, а який кожний Українець, православний чи греко-католик, повинен мати в своїй домашній бібліотеці і в своїй памяті.

Уваги до „Проекту”.

Щоби „Проект” з 1717 р. став більше зрозумілим, зробимо короткий його перегляд.

„Проект”, це твір тих католиків, яких Рим завсідги вважав дуже гідними христіянами.

„Проект”, це плян на знищення Українців, в першій мірі Українців греко-католиків. Бо тоді Польща була вже накинута унію більшости Українців, яких мала в своїх руках.

„Проект” збирає найможливіші способи, щоби Українців нищити, і так:

Польщі треба приязни з Росією, щоби Росія не боронила Українців.

Українців (шляхти) не допускати до урядів (на українській землі!); не заходити в приязнь з Українцями; при всіх нагодах Українців висмівати; не допускати Українців до праці, де набрали би поваги і майна. Всюди вести до того, щоби українці відрікалися своєї Церкви, йшли до костела і польщилися.

Міщан Українців доводити до нужди й темноти; до помочи польській роботі спроваджувати Жидів.

Владик українських (єпископів) не допускати до сенату, де могли б ставати в обороні Українців; владиками ставити польських свояків; вважати українських владик залежними від польських біскупів.

Українських священників тримати в темноті, пониженню й убожестві, тягнути їх до панщини; видумувати на них всякі брехливі історії; на їх синів, що є

в школах, складати вину за гріхи польських студентів, а других синів тягнути до панщини; дбати, щоби священники мали якнайменше доходів — щоби ані книжки, ані приличної одежі не могли собі купити.

Намовляти українських теологів, щоби не женилися (целібат), щоби не мали синів-наслідників, а тоді українські парафії заберуть польські ксьондзи.

Підробляти фальшиві письма ворожі Полякам, підписувати на них українських єпископів, або священників, щоби перед світом показувати Українців бунтівниками.

Робити все те поволи, не кваплячись, не всюди нараз, щоби не обурювати проти себе нараз всіх Українців.

Коли б же Українці завзято боронилися, то або їх всіх повибивати, або дати Татарам, щоби їх виловили, а українську землю заселити Поляками.

Хто на ширших політичних способах не розуміється, тому на гадку не прийшло би, що ворог аж тільки тих способів збирає, щоби цілі досягнути. Таке колись, таке нині, таке завжди і всюди.

Ворог знав, що сила Українського Народу не в самих селянах, хоч тих було найбільше, але і в українській шля-

хті, і в міщанах, і в священниках, і в єпископах, і в доступі Українців до шкіл й урядів, і в дяківських школах (що були тоді по селах самотніми), і в матеріальному достатку бодай вже провідної класи. Отже кілька способів ворог вишукує, щоби ту силу підкопати. Він і Росії, і Татар і заграничі не забуває. Пересічному чоловікові з загалу і на гадку не приходить, що хтось такі способи може мати і що вони йому потрібні.

Але міг би дехто подумати, що доки не було „Проекту” з 1717 р., то було бодай пів лиха, але воно не так. Бо вже 1340 р. польський король Казимир Великий забрав Галичину, порабував українську княжу палату у Львові і почав Українців переслідувати. Згадати б, що був він присягнув, що не буде Галичини зачіпати, але опісля папа „увільнив” його від присяги, щоби Казимир міг на Галичину напасти. Отже і папа був співником Казимира в поході на Галичину. Невдовзі по Казимирови, король Ягайло відбирає від Українців церкви і переіменує на костели.

Переслідування тягнулися нерозривним ланцюгом цілі століття. Коли ж Польяки побачили, що Українців тяжко знищити, то зібрали всі способи в оден „Проект”, думаючи, що так їм вдасться легше цілі досягнути.

Але подібних „Проектів” історія знає більше і ми даліше згадаємо їх бодай коротко, щоби історію польських плянів на знищення українського народу заокруглити.

ДРУГИЙ ПРОЄКТ З 1786 РОКУ.

В книжці „Відношення Обрядові в Вхідній Галичині”, виданій у Львові 1893 р., знаходимо начерк другого польського Проекту на знищення українців (ст. 113). Читаємо там:

— Другий проєкт на знищення Руси з року 1786, висказаний в відозві шляхти з руських воевідств до шляхти зібраної на наради провінціональні, залежить в тім:

„Євангеліє приказує єдність віри; у нас (в Польщі — В.), з жалем визнаємо, мішає тую єдність двоякий обряд.

„Священство греко-католицького обряду невіже (темне, малосвідоме — В.) стаєся причиною пониження і латинського обряду.

„Ісповідників греко-католицького обряду мало, бо пани виреклися його і латинський прийняли. Оставшіся є самі піддані, а піддані мають приказів панів слухати.

„При двоякім обряді і двоякім календарі найбільша несхідність в святкованню свят, в захованню постів.

„То належить усунути і свята покасувати, бо люде через святкування бідніють. Сойми нехай врадять, щоби це зробити.

„Перехід на обряд латинський є дозволений.

„Врешті нащо двоякі душпастирі? Греко-католицьких треба усунути, а на їх місце латинських встановити. (Домбч. Фр. 96).”

Висше поданий „Проект”, як бачимо, лише переказаний загально, та і це що бачимо, повинно звернути нашу увагу на польські способи.

Цей другий „Проект” зроблений 69 літ по першій (1717—1786) та як він тісно вяжеться з першим „Проектом”.

В першій говоритья, що треба греко-католицьке духовенство тримати в темноті, нужді і погорді, а тут вже кажуть, що через темноту греко-католицьких духовних сором виходить латинському обрядови. Значить — греко-католики винні, отже треба їх знищити. Поляки самі до убожества і темноти вели, а потім за темноту судять.

Завадою полякам був й Український Церковний Календар.

Українські свята покасувати, бо через них люде бідніють. Та памятаймо, що ті люде були невільниками (панщизняками), а невільник бідний чи з святами, чи без свят. Скасування українських свят мало вийти на користь польським панам, а не людям.

Перехід на обряд латинський дозволений... Це пояснення того, що папи нераз на папери забороняли Українцям переходити на латинський обряд, але наділі Рим завсігди пляново піддержував такий перехід. Папи видавали паперові заборони лише на те, щоби зацитувати греко-католиків, які часто скаржились перед Римом на Поляків, що Українців на латинство перетягають.

А вкінці заміна греко-католицьких духовних польсько-латинськими. Нехай українці не мають свого духовенства, але польське — нехай чужі українців провадять.

Цей послідний плян не є виключно польський, але загально-католицький і ми бачили його вже в Канаді. Бо тут для греко-католиків були римо-католики приготували чужих священиків — Боских, Ру, Делярих, Сабуринів і др., щоби духовними провідниками греко-католиків були чужі. Що плян не вдався так, як хотіли, це інша справа.

Таке і з єпископами. В Стейтах гре-

ко-католицькі духовні мали бути залежними впрост від латинських єпископів; в Канаді, оскільки відомо, також греко-католицьким єпископом мав бути Француз. Коли ж нині дещо не так, то лише через спротив, який українці підносили. Та все ж греко-католики цілого лиха не обминули, бо і нині їх єпископи є титулярними єпископами.

ТРЕТИЙ ПРОЄКТ З 1908 РОКУ.

Вийшла була у Львові 1909 р. книжочка: **Новий „PROJEKT NA ZNISZCZENIE RUSI”** — або Як польські гнобителі збираються знищити українсько-руський нарід? — Автор Михайло Михайлів. Накладом д-ра Володимира Бачинського.

Зпочатку поданий в вільнім перекладі „Проект” з 1717 р., а даліше оповідаєсь, як 1908 р. польська партія, що звалась „Правіца народова”, нараджувалася в Кракові як Українців нищити.

До „Правіци Народнової” належали польські пани-дідичі, професори краківського університету, багато польських вчених і польських духовних.

Матеріал з нарад „Прав. Нар.”, це історичний матеріал. А що згадана кни-

жочка належить нині до рідкостей, ми дещо з неї передрукуємо.

На 1-шій нараді „Пр. Нар.“, 15 травня, 1908 р. першим говорив професор краківського університету Станіслав Смолька. Він сказав:

„Українці-Русини, як також Росіяни і Білорусини, не є Слов'янами, а тільки мішанина різних диких азійських племен. Про те свідчить чорне волосся Гуцула, якого не мають інші Слов'яне, а яке вказує на дикий характер цілого руського народу.

„Україна і Галицька Русь ніколи не були самостійними державами, вони переважно належали до Польщі. І не мали вони власної культури, а руська шляхта, признаючи свою природну приналежність до Польщі, прийняла польську культуру і римо-католицький обряд.

„Українці-Русини не мають ніяких історичних памяток...

„Селяни на Руси, як і ті, що належать до римо-католицького обряду, але говорять по руськи, так і ті, що належать до греко-католицького обряду, але говорять по польськи — одні і другі Польки і треба ратувати їх від зрусчення.

„Українські послы в парляменті і в соймі не є представниками народу і з ними не можна входити в ніякі переговори. І взагалі з Українцями нема що

говорити, хиба з **москвофілами**, бо ті тепер заховуються порядно і не виступають проти нас, **Поляків**.

„Але з **москвофілами** треба поступати дуже **осторожно**, не **підпирати** їх, тільки **удавати**, що їх **підпирається**, а за те **вимагати від них, щоби помогли нам нищити Українців**”. — (Стор. 13—14).

Другий, др. **Август Соколовський**, гімназіяльний професор, сказав:

„Похваляю все, що сказав попередний бесідник. Стверджую, що **Русини ненаситні і ніколи нічим невдоволені**. Вони без **ненависти до Поляків** не можуть жити.

„Ми думали, що вони **поможуть нам проти Росії**, а вони **сподобали собі таких бунтівників та розбійників, як Хмельницький, Гонта, Залізняк**. І тепер **кож-дий Русин то — гайдамака**.

„В 1863 р. ми хотіли **заклучити нібито згоду з руською молодіжею, щоби втягнути її до нашого повстання проти Росії**. Але вона **зажадала, щоби наша польська шляхта на Русі виховувала свої діти по руськи — і на тім переговори розбилися**.

„Тепер **нема місця на ніякі переговори**. Треба **робити тільки одно: боронити стану нашого посідання на Русі**. Коли в **цім можуть нам бути помічні**

москвофіли, то удавати їх прихильників і союзників.” — Стор. 14—15.

Доси говорили світські католики, а тепер промовив ксьондз Владислав Хотковський, професор краківського університету, Він сказав:

„Я вже 21 літ сліджу історію Руси і переконався, що Русини не мають права жалуватися на Поляків. Всі Русини ненавидять Поляків і все стараються їм шкодити.

„Руський митрополит Лев Шептицький за часів Марії Тереси намовляв австрійське правительство, щоби воно, як уже відобрало Галичину від польської держави, (щоби) таксамо відобрало від неї й інші руські землі. Руський кардинал Силвестер Сембратович сказав раз: Коли б я мав духовенство безженне, то до трох літ позбувся б Ляхів з Руси” (Це той Сембратович, що потайки інформував намісника, гр. Казимира Баденього, Поляка, про те, які пляни гр. кат. Духовні для Львівського Синоду 1891 р. виробляють. Він те мабуть причинився до пофальшовання Ухвал Синоду в користь целібату. — В.).

„Се ясний доказ, як Русини ненавидять Поляків. Русини, се нарід дурнів, лінюхів, злої слави. З такими чесна боротьба неможлива і їх треба нищити всякими способами.” — Стор. 15—16).

Другого дня, 16 травня 1908 р. говорили про Українців: барон Рожер-де-Баталія і проф. львівського університету др. Станіслав Грабський.

„Вони говорили — читаємо — що руський нарід все, що має, завдячує Полякам: і церкви, і школи, і просвіту. Але Русини невдячні. Українців треба поборювати безпощадно, а москвофілів треба манити різними обіцянками і використовувати їх проти Українців.” — Стор. 17.

На нарадах 18-го травня 1908 говорив редактор „Святу Словянського”, др. Фелікс Конечний (українського походження”, як видно з прізвища). Він сказав:

„Я похваляю наради з 15-го травня, особливо промову Смольки. Особисто я переконаний, що згода з Русинами неможлива. Вони не Словяне. Русин злий, скритий, боязливий і зрадливий. Русинів треба нищити і в тій цілі треба нам обдумати способи поступовання.

„Причиною злого — церковна унія з 1596 р. Коли б ми тоді не були видумали унії (!), а відразу переводили руський нарід на латинство, то тепер Польща і римо-католицький обряд сягали би аж до гір Уралю.

„Тепер треба нам направити те зло хоч вчасти і де тільки можна, перетягати Русинів на латинський обряд.

„Правда — так званий Конкордат за-
казує (забороняє) переходити з греко-
католицького обряду на римо-католи-
кий і навпаки, але ми на цей наказ не
повинні звертати ніякої уваги. Отже
треба користати з кожного непорозу-
міння між греко-католицьким парохом
і селянами і зараз намовляти селян до
зміни обряду.

„Зпочатку треба їх намовляти до
переходу на православ'є, а коли вони
вже зголосять свій перехід в старостві,
тоді буде можна їх намовляти до пере-
ходу на римо-католицький обряд, пред-
ставлячи їм, що це для них найкорист-
нійше.

„Зробити це буде дуже легко, бо в
цім будуть нам помагати влади і ла-
тинське духовенство. Щоби успішнійше
при допоміг римо-католицького обряду
польщити руських хлопів, треба з від-
пустових фондів римо-католицьких мо-
настирів закладати римо-католицькі па-
рохії на Руси, бо каплички мало прино-
сять користи.

„Серед польської суспільности треба
перевести поділ праці... Дідичі і людов-
ці нехай працюють по руських селах, а
вшехполяки по руських містах і місточ-
ках. Крім того в кожному селі є особи,
як ксьондз, учитель, жид, руські рене-
гати (зрадники, хруні — В), які повинні

своїм щоденним впливом працювати для польської справи.

„Але вся та робота повинна відбуватися устно, щоб не можна було нікого на нічім зловити, а в разі потреби, щоб можна було всего відпекатися.

„Селянські бурси закладати тільки для Поляків.

„Рільничі школи для селян закладати тільки в Західній Галичині. Поляків приймати до тих шкіл даром, покриваючи кошти краєвими стипендіями, а Русинів приймати за високою оплатою, щоби не могли з тих шкіл користати. Через те культура польського хлопа піднесеться, а руський хлоп буде пропадати в темноті і нужді. А перед світом скажемо, що Русини такі ліниві, що не хочать користати з науки.”

Дальші способи на нищення Українців, які вчисляє Конечний, подамо в скороченню для заощадження місця, беручи з його бесіди найважливіше, і так:

В руських гімназіях заводити утравізм, нібито викладати по польськи і руськи, але на ділі руське зіпхнути на сам зад.

Українцям не дати університету, бо це була би фабрика руської інтелігенції.

Українцям не давати посад в Західній Галичині, а в Східній з посад усувати.

Заграницю приєднати для Поляків, „а настроїти проти Русинів. Особливо треба старатися, щоби римська преса, яка має вплив на папу римського, писала про нас прихильно, а нападала на Русинів. **Грошей на це не жалувати**”

„Треба, щоби Рада Народова, сойм, коло польське у Відні і правительство тягли одну руку проти Русинів. Суд, староство і всі інші власти повинні нам помагати нищити Русинів”. Руські газети конфіскувати.

Треба видати статистику, з якої виходило би, що Поляків в Східній Галичині так багато, що Русини не мають права вважати її руською землею. Треба виказати, що Поляки фундували їм церкви, парохії, школи, дають їм стипендії, а Русини замість бути вдячними ненавидять їх. Треба голосити, що Поляки через Русинів збідніли, а Русини збогачуються.

Багато можуть допомогти нам москвофіли, отже обов'язково обіцяймо їм російську катедру в львівському університеті, але не даваймо, щоби їх якнайдовше водити за ніс. Треба виторгувати в москвофілів, щоби вони перед широким світом виступали проти Українців, а в користь Поляків. — Стор 20-22.

Доси подали ми три історичні документи з різних часів, що були плянами Поляків на знищення Українців. Всі три документи подібного змісту, в усіх них вичисляються способи, як Український Нарід нищити. Це все „Проекти на знищенє Русі” — другий і третій, це продовження першого.

Щож нам взагалі говорять ті документи?

Говорять вони багато. Показують, що відношення Поляків до Українців в усіх часах було однакове. Минали роки, миналися люде, але заходи Поляків, щоби Український Нарід знищити, передавалися з покоління в покоління.

Дальше ті документи показують, що католицизм Польщі не був благословенням для Українців. Поляки католики нічим не ріжнилися від Татар, Турків, Половців, чи Печенігів, які не були католиками.

А чи знав про все те Рим? Певно, що знав! Аджеж Українці вічно перед папами скаржилися, папи Українців потішали, але з Поляками завсігди руки тримали. Тай в самих Проектах говорить, що Рим має бути їх помічником.

Значиться — католицизм в усіх часах, від гори до долини був для Українців однаковим.

І тому в питанню: Що це таке католицизм? — Українцям цілком не треба вдаватися до католицьких теологічних книжок і католицьких теологів, але до Історії і до католицької роботи, якою ми її бачимо і знаємо. Ставши на таким ґрунті, Українець може сміло повторити слова Апостола перед тими, що підносять голословні похвали католицизмові: „Покажи мені віру твою з діл твоїх. Чи хочеш же зрозуміти чоловіче марний, що віра без діл мертва? — Яков 2: 18, 20.

Штросмаєр і Його Промова на Ватиканському Соборі

Українці не можуть нарікати на брак дорадників. Є їх багато. І виглядає, що вони не раз більше журяться щастям Українського Народу, ніж самі українці. Доходить до того, що вони радять українцям ставити вище приналежність до Риму, ніж життя Українського Народу. Тут приведемо одну таку раду.

В „Ілюстрованім Календарі Української Родини”, на 1942 рік, виданім в Мондер, Алта, є стаття „Автокефалія”, на майже 28 сторонах книжки, де читаємо:

„Може й дійсно автокефалія розмежувала б українців від москалів і поляків, та причинилася б до піднесення імени українського народу й національного освідомлення широких мас. Чи однак осягнення національного ідеалу мусить конечно йти з гріхом? Чому не піти краще українцям шляхом Рутського!”

Така порада! Порада, що краще піти українцям шляхом Рутського, що був приятелем Кунцевича, піти з поляками

і Римом, як пішов Рутський, і злегковажити те, що Автокефалія „причинилася б до піднесення імени українського народу й національного освідомлення широких мас”. Бо ж знаємо, що шлях Рутського „не провадив до піднесення імени Українського Народу й національного освідомлення, — він провадив до пониження, до несвідомости і загибелі.

Подібні поради побудовані на założenні, що коли є, чи було де зло, то в Православній Церкві, коли було добро, то в католицькій.

Та як воно було, оповість нам цим разом промова визначного католицького єпископа Штросмаєра, виголошена в Римі на Ватиканськiм католицькiм Соборі 1870 року. Вона покаже нам, що говорилося перед папою і майже 800 єпископами на Соборі, отже на найповажнішiм католицькiм зiбранні. Отже зміст тої промови більше авторитетний, ніж балачки прихильників римської політики.

Йосиф Юрій Штросмаєр (Йошіп Юрай) (1815—1905) був єпископом Босні і Хорватії, а також вченим і політиком. Був професором теології, був капеляном австрійського цесаря. Працював багато для національного піднесен-

ня Хорватії, Славонії, Далматії і Словенії; був сильним противником мадярського верховодства. Належав до засновників Полуднево-Славонської Академії в 1867 р., а також Аграмського Університету в 1874. Він помагав реорганізувати шкільний лад, тай ще багато дечого. Крім того мав титул князя Святої Римської Імперії, а також титул єпископа папського престолу. Вмер 10-го квітня, 1905 року.

З того вже бачимо, що це був значний чоловік, великий розум, великий працівник.

Італійський нарід, що був порозбивачий і під панованням чужих, почав добиватися самостійности і це толішного папу настрашило — аджеж італійці можуть відобрати від нього його світську державу. Щоби до того не допустити, папа надумав проголосити себе **непомильним**, а тоді його італійці будуть боятися. Розумієсь, що італійцям папська непомильність не була страшною і вони папську державу таки забрали.

В кінци 1869 р. був скликаний до Риму Собор, де Штросмаєр виголосив промову проти непомильности. Та треба пам'ятати, що на Соборі було багато єпископів, які стояли разом з Штросмаєром, а між тими визначніші: архієпи-

скоп Кер з Мінхену; Мелшер з Кольонії; еп. Кетелер з Майнцу; еп. Гефеле з Роттенбургу; кардинал Шварценберг з Праги; кардинал Равшер з Відня; архієпископ Гайнальд з Кальози; архієпископ Дарбой з Парижа; еп. Дюпанлу з Орлеану... Всі вони завзято піддержували становище Штросмаєра.

ПРОМОВА ШТРОСМАЄРА.

Високоповажані Отці і Братя!

Не без тремтіння, однак з чистою і спокійною совістю перед живим, всевидючим Богом, я відчиняю свої уста серед вас на цім торжественнім зібранні. Від самого початку, як я отримав право засідати з вами, я уважно слідив за промовами виголошеними на цім зібранню, надіючись з великим бажанням, що з часом і на мене зійде з висоти луч божественного світла, яке просвітить очі мого розуму і дозволить мені погодитись з постановою цього святого вселенського собору з повним зрозумінням діла.

Проникнутий почуттям відвічальности, за яку буду мусів відповідати перед Богом, я взявся за вивчення Святого

Письма — Старого і Нового Завіту, з найбільшою увагою, шукаючи в тій не-оціненій скарбниці правдивої відповіді на питання: Чи дійсно святий первосвященик (себто папа Пій IX — П. В.), який є предсідником цього зібрання, є наслідником св. Петра, Намісником Ісуса Христа і непомильним учителем Церкви?

Для вирішення такого важного питання я мусів знехтувати теперішній стан річей і з світильником євангельським в руках перенестися в ті часи, коли не було ні ультрамонтанізму*), ні галіканізму**) і коли учителями Церкви були: св. Павло, св. Петро, св. Яків, св. Іван — учителі, яким ніхто не може відбирати божественного авторитету, не поставивши під сумнів того, чого вчить Біблія, що передомною і що Тридент-

---

*) Ультрамонтанізм — політика в тім напрямі, що в усім треба звертатися до Риму і до папи за проводом. Початок ультрамонтанізму сягає 11-го віку. Ультрамонтаністи, це дословно ті, які шукають проводу „за горами” — фанатичні прихильники папи.

**) Галіканізм — політика французьких католиків, противна ультрамонтанізму. Вона стоїть на тім, що Бог дав повну власть всім єпископам, а не тільки папі; що Собор стоїть вище папи; що папа не має права усувати володарів, бо їх власть від Бога і т. п.

ський Собор визнав правилом віри і моральности.

І так я відкрив ті святі сторінки. Але щож? Я не знайшов в них нічого, що потверджувало би науку ультрамонтаністів. Навіть більше — бо на моє превелике здивовання, переглядаючи ті апостольські часи, **я не знайшов найменшого натяку про папу, як наслідника св. Петра і намістника Ісуса Христа**, так, як не знайшов я ніякого натяку про Магомета, якого тоді ще не було.

Ви монсіньоре Менінг скажете, що зневажаю Бога, ви монсіньоре Пій скажете, що я без розуму. Ні, монсіньори! Я ані Бога не зневажаю, ані я не безумний. Перечитавши Новий Завіт, я підношу руку перед цим Святим Розп'яттям і присягаю перед Богом, **що я не знайшов в Новім Завіті найменших слідів папства в такому виді, в якому воно проявляється в теперішнім часі.**

Не відмовте мені уваги, високоповажані Братя, і вашим наріканням та вигукуванням не оправдуйте тих, які так, як о. Гіяцинт, говорять, що цей Собор не є вільний (нема на нім свободи слова — П. В.) і що ваші голоси були здобуті в його користь від самого початку (*in precedenza imposti*). Коли б воно дійсно так було, то це благородне зібрання, на котре тепер звернені очі цілого

світа, могло б дійсно викликати найбільше огидне недовіря. Коли ж ми бажаємо мати цей Собор великим, то musimо мати свободу слова.

Дякую його преосвященству архієпископови Дупанлю за знак згоди, який він дає своєю головою; це заохочує мене і я продовжую.

І так прочитавши всякі книги з такою увагою, якою Бог мене наділив, я не знайшов в них ані одного розділу, ані одного стиха, де Ісус Христос давав би св. Петрові першенство між Апостолами, як його співробітниками.

Коли Симон, син Йони (св. Петро — П. В.) був справді тим, чим по нашому віруванню в теперішнім часі є його святість Пій IX, то дивно чому Господь не сказав йому: „Коли Я відійду до Отця Мого, то всі Апостоли мусять слухати тебе так, як мене слухають. Я zostавлю тебе своїм Намісником на землі”.

Та не тільки, що Ісус Христос не сказав про це нічого, але також коли обіцявав престоли всім своїм Апостолам судити 12 родів ізраїлевих, Він обіцяв їм всім рівне право, не споминаючи, що між тими престолами престіл св. Петра буде висший від других.

Цеж певне, що коли б Він хотів був поставити св. Петра першим між Апо-

столами, то був би це об'явив. Тепер же до якого висновку приводить нас така мовчанка? А до такого — **що силою здорової логіки (здорового розсудку) — П. В.) Ісус Христос не бажав зробити Петра головою Апостолів!**

Коли Христос посилає Апостолів проповідувати Євангелію, то всім дає однаку власть вязати і розв'язувати — і всім дав обітування Святого Духа. Позвольте мені повторити: **коли б Він бажав поставити Петра своїм Намісником, він доручив би йому головне начальство над своїм духовним воїнством.**

Святе Письмо говорить, що Христос заборонив Петрови і прочим Апостолам панувати і стреміти до панування, або мати власть над вірними, подібну поганським царям. — Лука 22: 25. А коли б св. Петро був поставлений папою, то Господь Ісус не казав би був цього, а це тому, що по нашому переказу папство держить в руках два мечі — символи духовної і світської власти.

Одно незвичайно здивувало мене. Роздумуючи над тим, я спитав: „Коли б апостол Петро був справді вибраний папою, то чи дозволено було би прочим Апостолам посилати його разом з Іваном в Самарію проповідувати Євангелію Сина Божого? — Діяння 8: 14.

Що подумали б ви, високоповажані

Братя, коли б в цю хвилю нам було дозволено післати його святість Пія IX, та його преосвященство монсінйора Плантіє до царгородського патріярха просити його, щоби положив кінець східній схизмі?

Але ось другий, ще важніший факт.

В Єрусалимі збирається Вселенський Собор, щоби вирішити питання, яке роз'єднувало вірних. **Хто скликав би той Собор, коли б св. Петро був папою? Святий Петро!** Хто проводив би ним? Святий Петро, або його легати (представники)! Хто укладав би й оголошував би постанови Собору? Святий Петро!

Так! Але цього не було! Апостол Петро брав участь в Соборі так, як і другі Апостоли, і не він скликав Собор, тільки ап. Яков. А коли були оголошені постанови Собору, то вони були оголошені від імени всіх Апостолів, старших і братів, а не від імени св. Петра. — Діяння Апостолів 15: 23.

А чи так ми поступаємо в нашій Церкві? Оскільки більше я студіюю Святе Письмо, високоповажані Братя, остільки більше переконуюся, що в Святім Письмі син Йони (Петро) не представлявся першим. Коли ми вчимо, що Церква основана на св. Петрі, то св. Павло, про авторитет якого не можна сумніва-

тися, в Листі до Єфесян говорить, що вона заснована на підвалині (основі) Апостолів і пророків, а угольний єї камінь сам Ісус Христос.

Тойже Апостол (Павло) так мало вірить в першенство св. Петра, що явно ганить тих, котрі говорять: „Ми Павлові, ми Аполосові” (1 Кор. 1: 12), як і тих, що говорять: „Ми Петрові”. Отже коли би св. Петро був намістником Господа Ісуса Христа, то св. Павло не важивсяб ганити так сильно тих, котрі належали до Петрових особливих прихильників.

Той самий Апостол (Павло) вичисляючи служителів Церкви, згадує Апостолів, Пророків, Євангелистів, Учителів і Пастирів.

Чи ж можна подумати, високоповажані Братя, що св. Павло, великий Апостол, котрий проповідував між поганами, забув би згадати о першій із тих служителів — о папі, коли б папство було божественною встановою? Ні! Таке забуття мені здається таксамо неможливе, як коли б історик цього Собору не згадав ані одним словом про його святість Пія IX... (Декілька голосів з між зібраних: Замовчи, еретику, замовчи!).

Успокійтесь, високоповажані Братя, я ще не скінчив. Забороняючи мені продовжати, ви доказуєте перед світом, що поступаєте несправедливо і замикаєте

уста найменшому членові цього Собору. Я продовжаю.

Апостол Павло в своїх Посланнях до різних Церков не згадує нічого про першенство Петра. Коли б те першенство істнувало, коли б, одним словом, Церква мала в своїй організації зверхника „непомильного в науці”, то чи великий Апостол (Павло), що проповідував між поганями, забув би згадати о тім? Та що я говорю! Це цілком певне, що він написав би був довге Послання о тій найважливішій справі. Бо коли будується будівлю Церкви, то хіба можна забути основу і фундамент для неї?

Отже коли ви не кажете, що Апостольська Церква була еритицькою, чого ніхто з нас не хоче і не відважиться сказати, то мусимо признати, що Церква ніколи не була красшою, чистійшою, святійшою, як в Апостольських Часах, коли не було папів. (Крики: Неправда! Неправда!). Нехай монсіньор Лявалі не відрікається від цього. Коли хто з вас, високоповажані Братя, осмілюється думати, що Церква, маючи нині головою папу, є сильнішою в вірі і чистійшою в морали, ніж Церква Апостольська, нехай скаже це явно перед цілим світом, бо це зібрання є осередком, з якого наші слова розлетяться від бігуна до бігуна. Я продовжую.

Я не знайшов найменшого сліду чи натяку про папську власть ні в однім з Послань св. Павла, св. Івана і св. Якова. Св. Лука, історик місіонарських подвигів Апостолів, також мовчить про це найважніше питання.

Мовчанка тих святих мужів про першенство Петра, котрих Послання становлять частину канона (основної части) богонатхненого Писання, завсігди представлялась мені сумнівною і неможливою, коли б Петро був папою, тай рівнож так непростимою, як коли б Тієр пишучи історію про Наполеона Бонапарте, забув би назвати його імператором.

Я бачу перед собою одного із членів Собору, який показуючи на мене пальцем, говорить: „Ось єпископ схизматик, що прийшов до нас в овечій шкірі”.

Ні, ні, високоповажані Братя, я не прийшов на це торжественне зібрання як злодій вікном, тільки дверми, як ви самі; стан єпископа дав мені право на це таксамо, як моя християнська совість примушує мене висказати щиро те, що я уважаю правдою.

А що мене ще більше здивувало, то мовчанка самого св. Петра. Колиб він був справді тим, чим ми називаємо його тепер, то є — намістником Ісуса Христа на землі, то він зпевністю був би знав

про те, а коли знав, то чому ані разу не поводився так, як папа. Він міг був це зробити в день П'ятидесятниці, коли виголосив свою першу промову — але не зробив того; на Соборі в Єрусалимі — але не зробив; в Антіохії — але не зробив. Він також не ставив себе папою ані в першій, ні в другій своїй Посланню до Церков, отже чи можете ви високоповажані Братя, представити собі св. Петра, як папу?

Тому коли ви доказуєте, що він був папою, то рівночасно мусите також доказувати, що він нічого про те не знав.

А тепер запитаю кожного розсудного і думаючого чоловіка: чи можливі такі два факти разом?

Повернімо до початку. Я говорю, що Церква за часів Апостолів ніколи не думала, що повинен бути якийсь папа. А коли ми хочемо доказати противне, то мусимо попалити всі Святі Письма, або їх цілком злегковажити.

Та я чую з усіх сторін: „Хіба ж святий Петро не був в Римі? Хіба ж не був він в нім розпятий вниз головою? Чи не в тім вічному місті знаходиться катедра, з котрої він учив; вівтар, при яким він відправляв Божественну Літургію?

Високоповажані Братя! **Що св. Петро був в Римі, це самий тільки переказ. Коли б він і був навіть римським єписко-**

пом, то і тоді як ви з цього єпископства заходите до першенства?

• Скарлігер, оден з найученійших людей, не побоявся сказати, що єпископство св. Петра і його перебування в Римі повинні бути зачислені до смішних легенд. (Крики: Заткайте йому уста, нехай він забирається з катедри!).

Високоповажані Братя! Я готов замовчати, але чи не ліпше на таким зібранню, як наше, розсліджувати все по заповідях апостольської віри, які завжди справедливі. Високоповажані Братя — ми маємо такого свідка, перед яким мусимо склонитися і мовчати всі, не виключаючи його святости Пія IX. — **ТОЙ СВИДОК, ЦЕ ІСТОРІЯ.**

Вона не легенда (не переказ, не оповідання), яку можна перероблювати так, як гончар перероблює глину на горшки; противно! — вона подібна до діяменту, яким вирізується на склі незатёрті слова. Коли дотепер, опираючись тільки на Історії, я не знайшов ніяких слідів папства в апостольських часах, то це не моя вина, але вина Історії. Чи хочете поставити мене в положення брехуна? Скажіть, будь ласка, коли тільки можете!

Чую з правого боку слідуючі слова: „Ти еси Петр, і на цім Камени я збудую Церков мою”. — Мат. 16: 18.

Я зараз готов відповідати на цей за-

кид, мої Високоповажані Братя, але нім це зроблю, я бажаю познакомити вас з вислідом моїх історичних пошукувань.

Не знайшовши ніяких слідів папства в апостольських часах, я сказав собі: я знайду те, за чим шукаю, в літописах Церкви! Так, говорю ясно, я шукав папи в перших чотирох століттях і не знайшов його.

Сподіюся, що ніхто з вас не сумнівається про авторитет святого єпископа Іппонійського — великого і блаженного Августина. Той благочестивий учитель, гордість і слава католицької Церкви, був секретарем Мелівійського Собору. В постановах того високоповажаного зібрання знаходяться слідуючі слова:

„Хто схоче звертатися (апелювати, відкликатись) до тих, що знаходяться по тій стороні моря (в Римі), той нігде не буде прийнятий до Церкви в Африці”.

Африканські єпископи вважали римського єпископа (папу) таким маловажним, що карали відлученням від Церкви тих, які хотіли б жалуватися перед ним.

Ті самі єпископи на Шестім Картагінському Соборі під проводом Аврелія, єпископа тогож міста, писали до Келестинія, римського єпископа, перестерігаючи його, щоби він не важився при-

нимати скарг ні від африканських єпископів, ані від священників і клеру, і що він не повинен більше присилати своїх легатів, чи уповноважених, та що він не повинен заводити в церкві людської гордості.

Сам факт, що римський патріярх стався з найранших часів здобути собі найвисшу власть в Церкві, показує, що він ніколи не мав тої власти, яку приписують йому ультрамонтани. Коли б він мав найвисшу власть, то як могли африканські єпископи і св. Августин — перший між ними — відважитись не дозволити вносити скарг проти їх постанов перед його (папський) найвисший трибунал?

Я без страху признаю, що римський патріярх займав перше місце. В однім із законів Юстинія говорить: „Згідно з постановами чотирьох Соборів ми постановляємо, щоби святійший папа старого Риму був першим між єпископами і щоби найсвятійший архієпископ царгородський нового Риму (Царгороду) був другим”.

Отже склонись перед першенством папи! — скажете мені. Але не спішіться так, Високоповажані Братя, з припущеннями, немов би то закон Юстинія був написаний в користь нашої науки.

Першенство — це одно, а **власть юридична** (законна) — друге! Представмо собі, що в Фльоренції відбувається Собор всіх єпископів того королівства. Першенство на тім Соборі було би цілком певно віддане примасови Фльоренції, так, як на Сході було би віддане патріярхови Царгородському, а в Англії архієпископови Кентербурійському. Але ні оден, ні другий, ні третій не може з занятого ним становища претендувати на юрисдикцію відносно своїх побратимів — єпископів.

Значіння римських єпископів повстало не з якоїсь божественної сили, але від міста, в якому знаходилася їх катедра.

Монсіньор Дарбуа не є висший своїм достоїнством від архієпископа Авиненського, та не зважаючи на те, Париж дає йому першенство, котрого він не мав би, коли б його палата замість над берегами Сени, находилася на берегах Рену. Те, що є правдою в релігійних справах, є правдою в горожанських і політичних справах. Префект Фльоренції не є ані трохи висший від префекта міста Пізи, але в горожанських і політичних відношеннях він має більшу повагу.

Я вже сказав, що з самих перших століть римський патріярх стремів до вселенського пановання над Церквою. На

нещастя він майже досягнув того, але все ж таки не досягнув повного успіху в своїх змаганнях, а це тому, що імператор Теодозій II постановив законом, щоб царгородський патріярх мав однакову власть з патріярхом римським.

Отці Халкидонського Собору поставили єпископів нового і старого Риму (царгородського і римського) нарівні у всіх справах, отже також і в церковних. (Канон 28).

Шостий Картагінський Собор заперечив всім єпископам приймати собі титул князя єпископів, або найстаршого єпископа.

Щож відноситься до титулу Вселенського єпископа, який пізніше присвоїли собі папи, то св. Григорій I (папа), думаючи, що його наслідники ніколи не схочуть присвоїти собі його, написав слідуючі слова:

„Нехай не забажає ніхто з моїх наслідників прийняти собі те нечесне ім'я, а це тому, що коли який небудь патріярх присвоїть собі титул вселенського патріярха, тоді титул патріярха не заслугне на довіря. Отже нехай христіяне цураються бажання присвоювати собі такий титул, який наносить недовіря тим, котрі його собі присвоюють.”

Слова св. Григорія були справлені

проти його царгородського побратима, який претендував на першенство в Церкві. Папа Пелягій II називає царгородського патріярха Івана, який домагався першенства, безбожним і нечестивим. Не клопочіться — говорить він — о титул „вселенський”, який незаконно присвоїв собі Іван (Постник); нехай ніхто з патріярхів не бере на себе того нечестивого імени; бо чого нам сподіватися, коли між священослужителями являються такі стремління? Над ними сповниться те, що було предсказане: Він є князем синів гордості. (Pelag. II. Lett. 13).

Чи ці авторитетні свідчення — а я можу пригадати більш сотні подібних — не доказують нам яснійше сонічного світла в полудне, **що перші римські єпископи ніколи не були признавані за вселенських єпископів і за одиноку голову Церкви?**

З другої сторони хто не знає, що від 325 року, коли був скликаний Перший Нікейський Собор, до 560 року, коли був скликаний Другий Константинопольський Собор, між більше ніж 1109 єпископами, які брали участь в перших шістьох Соборах — західних єпископів було не більше, як девятнадцять.

Хто не знає, що ті Собори скликали імператори без повідомлення, а деколи

і проти згоди римського єпископа. Може бути, що ви скажете, що Осій, єпископ Кордовський, був председателем на Першій Никейській Соборі й оголосив його постанови. Так! Але той самий Осій пізніше був председателем Сардійського Собору, на котрім не брав участі Юлій, легат єпископа римського.

Більше про це не говорю, високоповажані Братя, але переходжу до сильного доказу, на котрий ви покликались перше для потвердження першенства римського єпископа.

Під каменем, на котрім свята Церква основана, ви розумієте Петра. Коли б це була правда, то спір урвався б, але наші предки — а вони ж певно хоч щось знали — думали не так як ми.

Святий Кирило в своїй 4-ій книзі про Святу Трійцю говорить: „Я думаю, що під каменем ми повинні розуміти неохитну віру Апостолів”. — Святий Іларій, єпископ Пуатберський, в своїй 2-ій книзі про Святу Трійцю говорить: „Камінь („петра”) є благословенний єдиний камінь віри, висказаної устами св. Петра”; а в 6-ій книзі про Святу Трійцю він каже: „На тім камені ісповідання віри основана Церква”. — Бог — по словам св. Євangelиста Матея — оснував свою Церкву

на тім камені (вірі) і від цього каменя ап. Петро отримав своє ім'я. Після того св. Іван Золотоустий в 53-ій проповіді про Євангелиста Матея говорить: „**На цім камені я збудував Церкву мою, то єсть — на вірі ісповідання**”. А яке було ісповідання ап. Петра? Ось яке: „**Ти еси Христос, Син Бога Живого.**”

Святий Амврозій, архієпископ Медиоланський (толкуючи другий розділ Послання до Єфесян), св. Василій Селевкійський, й Отці Халкидонського Собору вчать таксамо.

Зі всіх учителів християнської давнини св. Августин займає одно з перших місць учености і святости. Послухаймо, що він пише в своїм другім трактаті про Перше Послання св. Івана:

„**Що означають слова: збудую Церкву мою на цім камені? Вони означають: на цій вірі, на тих словах: Ти еси Христос, Син Бога Живого**”. В 124-ій його проповіді подибуємо слідуючий знаменитий висказ: „**На цім камені твого ісповідання я збудую мою Церкву. Камінь же був Христос**”.

Великий єпископ (Августин) так мало вірив, що Церква збудована на Петрі, що в своїй 13-ій проповіді сказав до вірних слідуючі слова: „**Ти Петро і на цім камені твого ісповідання, на цім ка-**

мени слів твоїх: Ти еси Христос, Син Бога Живого! — я збудую мою Церкву”.

Розуміння св. Августина цих важких слів було розумінням всего християнства в його часі. Тому для короткості я висказую слідуючі висновки:

1.⁴ Ісус Христос дав своїм Апостолам таку саму владу, як і св. Петрови.

2. Апостоли ніколи не признавали св. Петра за намісника Ісуса Христа і непомильного учителя Церкви.

3. Св. Петро ніколи не думав бути папою і ніколи не поведився, як папа.

4. Собори чотирох перших віків, признаючи високе становище, яке занимали римські єпископи в церкві, ради важности Риму, приписували їм тільки першенство чести, але ніколи першенство влади, чи юрисдикції.

5. Святі Отці в словах: „Ти еси Петр і на цім Камени збудую мою Церкву”, ніколи не розуміли, що Церква основана на Петрі (супер Петрум), але на скалі (супер петрам) ісповідання віри ап. Петра.

Отже я приходжу до врочистого заключення — на основі даних Історії, розуму, логіки, здорового змислу і християнської совісті — що Ісус Христос не дав ніякого першенства св. Петрови, і що римські єпископи зробились вла-

диками Церкви не інакше, як потоптуючи одні за другими всі права єпископства. (Голоси: Мовчи, безсовісний протестанте!).

Я не безсовісний протестант! Ні! Тисячу разів ні! Історія не є католицька, ані англіканська, ні кальвінська, ні лютеранська, ні грецька, ні вірменська, ні ультрамонтанська! Вона є те, що є! — себто трохи сильніша від ваших Канонів і Соборів.

Кричіть проти неї, коли смієте! Але ви не годні уневажнити історичних фактів таксамо, як винявши з кольозея один камінь, не годні знищити величезної будівлі. Коли я сказав щобудь історично ложне, то докажіть мені це історичними даними — і не захитавшись ані на мінуту я готов чесно боронитись; але будьте терпеливі, а побачите, що я не сказав ще всего, що хотів сказати і що повинен сказати: і коли б мені готовили огненний костин на площі св. Петра, я зобов'язаний не мовчати, але продовжати.

Монсіньор Люпанту в своїх знаменитих замітках дотично теперішнього Ватиканського Собору сказав цілком слушно, що коли ми признаємо Пія IX непомільним, то необхідно мусимо признати, по правилам логіки, непомільними і всіх його попередників. Гаразд! Але

тут, високоповажані Братя, Історія підносить свій авторітет на доказ, що декотрі папи помилялися.

Ви можете протестувати проти цього, або відкинути його, як вам подобається, але я таки докажу.

Папа Віктор (192) зразу одобрих монтанізм, а потім осудив його.

Папа Марцеліян (296—303) був ідолопоклонником. Він увійшов в храм богині Вести і приніс їй жертву. Ви скажете, що то було діло людської слабости. але я відповідаю вам: намістник Ісуса Христа умирає, але не стає відступником.

Ліберій (358) згодився на осудження Атаназія і рішився прийняти аріянство (ложна наука Арія) для того, щоби позволили йому вернутися з заслання й обняти попередню катедру.

Григорій I (590-604) називає того антихристом, хто прибирає собі титул „вселенського” єпископа, однак не зважаючи на те Боніфатій (607-8) примусив імператора Фокаса дати собі згаданий титул.

Пасхалій II (1099-1118) та Євгеній III (1145-1153) одобряли двобій; Юлій II (1503-1513) і Пій IV (1559-1565) забороняли двобій; Євгеній IV (1431-1447) признавав Базельський Собор і його поста-

нову, щоби позволити чеській церкві причащати під видом хліба і вина, а Пій II, (1458) скасував той привілей; Адріян II (867-872) признав світські сюби важними; Пій VI- осудив орден Єзуїтів, дозволений Павлом III, а Пій VIII назад привернув його.

Але пощо нам вертатися до таких віддалених доказів? Чи святійший наш отець, котрий є тут присутний, в своїй булі, що обнимає правила теперішного Собору, не уневажнив на случай своєї смерти в часі його засідання, всего того, що в минувшині могло противорічити йому — також рішення своїх попередників?

Я ніколи не скінчив би, високоповажані Братя, коли б я хотів предложити вашій увазі всі противорічча пап в їх науці. Отже коли ви доказуєте непомильність теперішного папи, то ви також мусите доказати неможливе, а саме — що папи ніколи не противорічили оден другому; або інакше — заявити, що ви мали обявлення Святого Духа, що непомильність папства починається тільки від 1870 року. Чи будете мати відвагу це зробити?

Отже не дуріть себе! Коли підпишете догмат папської непомильності, то наші вороги протестанти остільки силь-

нійше будуть протестувати, бо вони мають по своїй стороні Історію тоді, коли ми маємо проти них тільки наше саме відступство. Що ми скажемо, коли вони поставлять перед нами всіх римських єпископів аж до його святости Пія IX? (Крики: Замовчи! Замовчи! Досить, досить!).

Не кричіть, монсіньори! Боятися Історії значить — вважати себе побідженим; що більше — коли б ви могли вилити на неї (на Історію) всю воду Тибра (ріка, над якою побудований Рим), то ви не затерли би в ній найменшої сторінки. Позвольте мені говорити; я буду говорити якомога найкоротше відносно цього так важного питання.

Папа Вигілій (538) **купив** папство у Велизарія, полковника імператора Юстинія. Правда, він **не дотримав** свого слова і не заплатив за нього нічого. Але чи згідне це з апостольськими постановами — купити тіяру (папську корону)? В постановах Другого Халкидонського Собору читаємо: „**Єпископ, котрий получить становище за гроші, нехай буде усунений і відлучений від Церкви.**”

Папа Євгеній III (1145—1153) **наслідував Вігілья**. Св. Бернард, що був ясною зорею свого віку, картав папу слідуєчими словами:

„Чи годен ти показати мені в цім великім місті Римі будького, хто визнав би тебе папою не будучи підкупленим золотом, або сріблом?”

Високоповажані Братя! Чи буде натхнений Святим Духом той папа, котрий провадить торгівлю при церковній брамі? Чи має він будьяке право вчити Церкву непомильно?

Ви добре знаєте історію Формоза (папи), щоби до неї щобудь додавати. Стефан IX (папа) казав відкопати його (Формоза) тіло, вбрати в папський одяг, палці, котрими він благословив, відрубати і потім кинути його тіло до Тибру (ріки), проголосивши його кривоприсяжником і беззаконним. За те пізніше самого Стефана вкинули до тюрми, троїли і вдушили. Але глядіть, як справи склалися пізнійше. Роман, наслідник Стефана, а після нього і Іван X, привернули гідність і пам'ять Формоза.

Але ви скажете мені: то байки, а не Історія! Коли байки, то пійдіть, монсіньори, до папської бібліотеки і прочитайте Пістину, історика папства, і літописи Баронія (897).

Це такі факти, які ради чести папського престолу не повинні бути оголошені, але коли діло йде о введення такої догми, котра може внести між нас

великий розкол, то хібаж любов до святої Церкви католицької апостольської римської повинна замикає нам уста? Я продовжаю...

Учений кардинал Бароній, говорячи про папський двір, зауважує:

„Як виглядала римська Церква в ті дні неслави? В Римі правлять тільки всесильні придворні жінки (розпустниці). Вони-то продають, промінують і купують єпископства і — страшно сказати — вони відважуються саджати на престіл св. Петра своїх любимців лже-папів.” (Бароній 912).

Може скажете, що ті лже-папи неправдиві. Нехай і так, але в такому випадку — коли на протязі 150 літ римський престіл був зайнятий анти-папами (неправдивими папами), то як ви задержите зв'язь єпископського наслідування? Чи могла Церква в крайній мірі на протязі півтора століття існувати без голови й оставати без провідника? Тепер гляньте: більша частина тих анти-папів займає місце в генеалогічному дереві папства (в списі папів), зпевністю ті самі, яких описав Бароній, тому, що навіть Дженебардо, великий підхлібник папства, відважився зауважити в своїх літописах (904) таке:

„Те століття нещасливе, бо майже на

протязі 150 літ папи не мали найменших чеснот своїх попередників і були скорше відступниками, ніж апостолами.”

Можна уявити собі, як мусів червоніти добрий Бароній, передаючи потомкам Історію тих римських єпископів! Говорячи о Івані XI (931), незаконнім сині папи Сергія і Мароції, він записав в своїх літописах слідуєчі слова:

„Свята Церква була грубо потоптана таким чудовищем.” .....

Іван XII (956) вибраний папою на 18-ім році свого життя завдяки впливам придворних жінок, не був ані трохи ліпший від свого попередника.

Я замовчую о Александрі VI, отцю і любовнику Люкреції (своєї дочки), я відвертаюся від Івана XXIII, котрий відкилав безсмертність душі і був усунений святим Константським Собором.

Лехто скаже, що той Собор був тільки частний (окружний, не загальний). Нехай і так! Але коли відкидаєте його авторітет, то по законам логіки ви повинні признати незаконним вибір Мартина V (1417), який тамже відбувся. І що тоді станеться з папським першенством? Чи можете відзискати його?

Не говорю о хвилюваннях і розколах, котрі безчестили тоді церкву. В тих нещасливих днях на римським пре-

столі засідали два, а то і три суперники. Хто з них був правдивий папа?

Повторяю ще раз: коли признаєте непомилність нинішного папи, то му- сите признати непомилними всіх його попередників без жадного виїмку. Але чи можете ви це зробити, коли Історія з ясністю сонічного світла потверджує, що папи блудили в своїх навчаннях? Чи можете доказувати, що користолюбці, розпустники, убійники, свято-купці папи були намістниками Ісуса Христа?

О, високоповажані Братя! — дока- зувати подібні чудовища було би дій- сно гіршим, ніж видання Ісуса Юдою. То значило би — кинути болотом в Йо- го (Ісуса) лице! (Крики: Геть з катедри! Заткайте уста еретикови!).

Високоповажані Братя! Ви заглушч- ете мій голос криками, але багато до- стойніше було би вам зважити добре мої висновки і докази в справі спірного питання. Повірте мені — Історії не мо- жна перекрутити по своєму; вона є й остане на віки найбільшим енергічним протестом проти догми папської непо- милности. Ви можете оголосити його непомилним однодушно, але я ніколи не дам за ним свого голосу!

Монсіньори! Дійсно віруючі зверта- ють до вас свої очи, очікуючи від вас

хоч будьякого лікарства на вилічення безчисельних недуг, які безчестять Церкву. Невжеж ви одурите їх в їхніх надіях? Яка буде наша відповідь перед Богом, коли ми пропустимо мимо цю торжественну нагоду, післану нам небом для утвердження правдивої віри?

Покористаймося нею, мої Братя, одягнімся святою хоробрістю; зробімо благородне зусилля і звернімся до апостольської науки, бо без неї ми маємо тільки одно блукання, тьму і ложні передання.

Покористуймося нашим розумом й умовими способами, щоби признавати непомильними учителями в справах нашого спасення **тільки Апостолів, Пророків**. Тверді і непохитні на камені боговдохновенного Святого Писання, ми з повною вірою підемо перед лице світа і, подібно апостолам Павлові, в присутності вільнодумців будемо визнавати Єдиного Ісуса Христа і це Розпяття. Ми одержимо перемогу проповіданням Хреста, як Павло переміг учених Греції і Риму, і Римська Церква буде мати свій славний рік. (Бурні крики: Геть протестанта, кальвініста, схизматика, продавця Церкви!).

Ваші крики не страшать мене. Коли слова мої огненні, то мій ум холодний. Я ані Лютрів, ані Кальвінів, ані Аполосів, але лише Христів. (Нові крики: Анатема, анатема схизматику!).

Анатема, монсіньори, анатема! Ви добре знаєте, що протестуєте не проти мене, але проти святих Апостолів, під покровом котрих знаходиться свята Церква. Ах, коли би сьогодні вони могли вийти зі своїх гробів, чи вони сказали би будьщо інше, незгідне з моїми словами?

Що ви сказали би їм, коли вони своїми писаннями говорять вам, що папство відхилилось від Євагелії Сина Божого, проповідованого ними і так безкористно зрошеного їх кровю?

· Невжеж ви відважились би сказати їм: „Ми вивисшаємо понад вашу науку наших папів, нашого Белярміна, нашого Ігнатія Лойолу?” Ні, ні, тисячу разів ні, коли тільки ви не заткали вашого слуху, щоби не чути; не закрили ваших очей, щоби не бачити; не притупили вашого уму, щоби не розуміти. Ах, коли Всевишній Цар хоче покарати нас, нехай десниця (права рука) Його так тяжко падає на нас, як колись на Фараона. А Він не конче потребує дозволя-

ти воякам Гарібальдіа*) вигнати нас із цього вічного міста. Йому досить тільки допустити нас обоготворити Пія IX так, як обоготворили Пресвятую Діву**).

Зупиніть, зупиніть, високоповажані Братя, вашу загрожуючу пімсту. Спасіть Церкву від загибелі, яка їй грозить — заховуйте єдино те правило віри, яке є в Святім Письмі, і по вказівкам якого ми повинні вірувати і ісповідувати. Я своє скінчив! Нехай поможе мені Бог!

ПІСЛЯ ШТРОСМАЄРОВОЇ ПРОМОВИ.

Тепер лишаєсь ще сказати, як поділяла Штросмаєрова промова на Собор

---

*) Гарібальді (1807—1882), італійський патріот вояк, провадив тоді війну за звільнення Італії з під панування всяких князів і папи. Отже Гарібальді зібрав порозбиту Італію в одну італійську державу, відібравши також від папи світську державу папську.

**) Штросмаєр розуміє тут нову науку Риму, оголошену, як догму, 1854 року, що Діва Марія почалася від Духа Святого („Непорочне Зачаття“). Такої науки не мала церква в давніх часах; така наука не засновуєсь на Святім Письмі, ані на науці давніх Отців Церкви—це звичайна видумка папської політики. І Штросмаєр розуміє, що коли до такої видумки папство дасть ще другу видумку про „папську непомильність“, то розумні люди цілком від папів і від Римської Церкви відвернуться.

і які були її наслідки в вирішуванні папської непомильності.

В часах інквізиції, коли Рим мав велику силу і неприхильних собі людей палено на стосах, Штросмаєр був би мабуть не обминув огненного стосу (коштира).

Але час, коли Штросмаєр виступив з промовою, був для папства вже не той. На Соборі майже четверта часть зібраних думала так, як і Штросмаєр, і висловлювала голосно свої погляди. Разом з Штросмаєром стояли визначні і широко відомі церковні достойники в Німеччині і Франції — єпископи, архієпископи, кардинали і другі. І коли б папа був хотів проти них рішучо виступити і тягнути їх на суд, як еретиків, то міг був позбутися всіх французьких і німецьких католиків. Тепер папа міг навіть радіти, що через Штросмаєрову групу Собор формально не розбився.

Але розбиття було! Коли відбувалося голосування над тим, чи папа непомильний, то коло 200 учасників Собору відтягнулося від голосування. Значиться — показали, що не вірять в папську непомильність і в те, що папа є наслідником Петра і заступником Христа. І, як виходить з промови Штросмаєра — не вірять в таке апостольське наслід-

ство (сукцесію), як його проповідує Римська Церква.

Щоби читачам стало ясніше справа з Мартином 5-им, якого Штросмаєр згадує, і з питанням, від кого мало те наслідство до Мартина перейти, ми глянемо на ті часі, що до Мартина відносяться.

Авініон — Велика Схизма — Мартин V.

Коли Бенедикт 11-ий вмер, чи його отроєно, папою вибрано француза, архієпископа з Бордо, як папу Климента V, 1314 року. Та нім що, новий папа хитро запросив кардиналів до Франції, де мало бути свято його коронації, а коли ті приїхали, він в Франції zostався на завсігди. Від тоді папи перебували в Франції, в Авініоні, 72 роки.

Папи, що були в Франції, дбали про Францію, а Рим лишився без нічого. Не приїздили до Риму паломники, а що важне—не привозили грошей. Отже коли в Авініоні вмер папа Григорій XI, тоді в Римі наперекір Авініонові вибрали папою Урбана 6-го, що мав перебувати в Римі, 1378 р.

Але французькі кардинали були недоволені, отже проголосили вибір Урбана неважним і вибрали собі папою

Климента 7-го. І вже було нараз двох папів, оден в Римі, а другий в Авініоні. Так почався в Римській Церкві великий нелад, який Історія називає „Великою Схизмою”, і той нелад тривав 40 ліг. Тоді бувало по кількох папів нараз, що себе проклинали і кожний тягнув вірних до себе — це було таке, що годі знати, хто був дійсним папою, бо всі вони були однакові.

Тут зупинимось на останніх випадках, які закінчили Велику Схизму.

Коли в Римі вмер папа Урбан 6-ий 1389 р., на його місце вибрали тутже Боніфатія 9-го, щоби Климент 7-ий, що був в Авініоні, не здобув переваги.

В 1394 р. вмер папа Климент в Авініоні і кардинали згодились, що коли хтось з них буде там вибраний папою на місце Климента, то на бажання більшости папської колегії зречеться папства, щоби повернути Церкві спокій. Коли ж вибрали Петра де Люна, яко папу Венедикта 13-го, він не хотів папства зречися.

На цілком подібний лад вибрали в Римі Іннокента 7-го, та і цей не хотів зречися папства таксамо, коли того домогались, хоч прирік, що зречеться. По нім наступив в Римі Григорій 12-ий. Знов кардинали домогались, щоби оба папи

— в Римі й Авініоні — позрікались папства, однакж ті не хотіли.

Тепер кардинали проголосили, що не будуть слухати ні одного папи, ні другого і скликали до Пізи Собор, на який закликали папів, але ті не прийшли. Тоді собор проголосив обох папів схизматиками і еретиками, екскомунікував їх (виключив з Церкви) і проголосив, що вони не є папами. Це було 1409 року. На цім Соборі було около 200 єпископів, багато низших духовних, та амбасадори Німеччини, Англії, Франції і Сицилії та ще деякі.

Папою вибрали тепер Петра з Кандії, назвавши його Александром 5-им. Він вмер невдовзі, мабуть його отроїли, 1410 року.

Дальшим папою став Кардинал Косса, як Іван 23-ий. Папство дістав видавши великі суми на підкуплювання кардиналів. Чоловік був він крайно поганий, неморальний, рабівник. Король Неаполю вигнав Івана з Риму і прийшлося Іванові шукати іншого Собору, щоби признав його папою.

Собор скликано в Констанці, де прибуло 30 кардиналів, 400 єпископів, багато інших духовних, амбасадори держав — всіх коло 18,000 осіб. Усунені папи, Григорій і Бенедикт, прислали своїх представників, а Іван прибув сам.

Рішення Собору було, що спокій в Церкві наступить, коли всі три папи зрезигнують і вибереться іншого. Почувши це Іван втік, щоби далше бути папою. та його зловили і 26 липня 1415 р. позбавили папства. Далше позбавили папства і Григорія. Шож до Бенедикта 13-го, так він став на тому, що коли двох папів вже не стало то він одинокий має остатися. Він заховався в уфортифікованій скалі коло ріки Ебро і звідтам проклинав цілий світ. Вмер 1424 р.

Але Бенедикт поставив 4-ох кардиналів, що мали його папство продовжувати, отже 1425 року зявилося знов двох папів, як наслідників Бенедикта — Клемент 8-ий і Бенедикт 14-ий. З них Бенедикт зник без боротьби, а Клемент під напором Альфонса Арагонського зрезигнував 26 липня 1429 р.

Коли Собор нагнав трох папів, тоді 21 листопада 1417 р. поставив папою кардинала Одо ді Кольонна, назвавши його Мартином 5-им.

Треба додати, що при поставленню Мартина ніхто не клопотався дуже, чи його ставлять згідно з правилами, чи буде з ним апостольське наслідство. Церква була тоді в такім неладі, що важніше над усім було привернути лад хочби вже яким будь способом.

Константський Собор тревав від 16 листопада 1414 до 22 квітня 1418 р. і його праця мала такі наслідки: 1) він усунув схизму (розкол, нелад), якої не могли усунути папи — вони ж самі ту схизму творили, та 2) він доказав, що Собори стоять висше папів, коли можуть папів судити, наганяти і привертати лад, який папи нищать.

Ватиканський Собор, це вдійсности був суд Історії над папськими претенсіями. Вона тут проголошувала, що де були такі нелади, там нема вже місця на докази, що папи є наслідниками Петра і заступниками Христа; і що де папи, там лад, а де папів нема, там безладдя. І тому якраз Штросмаєр більше уваги клав на те, що говорить Історія, ніж на те, що голословно обороняли його противники. В тім власне сила його промови.

Календарний Розбій на Різдво у Львові 1583 Року

Папа Григорій XIII проголосив 1582 року зміну календаря і приказав всім католикам на світі ту зміну прийняти. Тоді і поляки почали силувати православних українців до нового календаря.

Було це у Львові на Український Святий Вечір 1582 по старому, а 1583 року по новому стилу. Тоді ще всі українці були православні, а греко-католиків і на світі не було.

В Успенській церкві старий священник мав починати Службу Божу. Нараз до церкви влетіла юрба озброєних поляків. Напереді „шляхотний” Войцех Соліковський брат польського архієпископа (арцибіскупа), за ним служба, далі ксьондзи, офіціяли, кс. Якуб Вишинський, кс. Вацлав Вінановський, кс. Бартоломей Грошко та всякі невідомі люде. — Це архієп. Соліковський зорганізував таку розбійничу ватагу.

Товпа вивела священника надвір, вигнала нарід, замкнула церкву і на дверях прибила печатку арцибіскупа.

В монастирі св. Юра священники Сава та Іван правили Богослуження серед церкви. Товпа повикидала на двір людей і священників і церкву замкнула.

В церкві Благовіщення свящ. Гавриїл правив Службу Божу. Товпа силою взяла його від престола, постягала ризи, і на двір випхала. Також били людей і з церкви вигнали, а на дверях церкви повісили печатку Соліковського.

В церкві св. Миколая вдарили священника Якова кулаком в лице, коли правив Службу Божу, хопили за ший і відорвали від престола, здерли ризи, а народ шаблями вигнали з церкви...

З церкви св. Онуфрія вигнали черців (монахів) і церкву запечатали.

Церкву Богоявлення замкнули, коли скінчилося Богослуження.

Таке Різдво мали тоді українці у Львові. Цілі свята і ще три тижні по тім всі церкви були замкнені.

А далшее... Українці почали готуватися до кровавої боротьби з поляками, і тоді доперва польський король настрашився і лишив українців в спокою.

Яка велика свідомість і рішучість була тоді в українців! Проти них йде озброєна пануюча сила, а вони не піддаються. Не лакомляться на те, що поляки були б до них ласкавійші, коли б

вони свій Церковний Календар покинули. Ні! Вони знали, що оборона свого вимагає завжди жертви, посвяти і витривалости.

Отже хто нині святкує так, як ті наші славні предки святкували, той гідно святкує. А хто святкує так, як хотіли Соліковські, той святкує не з своїм народом, але з Соліковськими.

З М І С Т:

Вступне слово	3.
1. Яку віру прийняв Володимир Великий	9
Римські претенсії до верховенства	10
Хто такий Рим	19
Східна Церква — Матір, західна — Дочка	21
Огляд сімох Соборів, а Рим	22
Папське старшинство	30
Розвій сили папства	32
Схід і Захід розділюються	35
Десяте століття	40
Чи католицизм давав і дає укр. добро ..	49
Як розуміти єдність церкви	57
Володимирови дають мало місця	65
Католицькі видання про Володимира	69
Зносини українців з Заходом	72
Кінцеви висновки	74
Література	77
2. Пляни на нищення українців	79
„Проект на знищенє Русі’, з 1717 р.	81
Уваги до проекту	96
Другий проект з 1786 року	100
Третий проект з 1908 року	103
3. Штросмаер і хто він був	113
Промова Штросмаєра	116
Після Штросмаєрової промови	145
Авініон — Велика Схизма — Мартин V.	147
4. Календарний розбій на Різдво 1583 р.	152

ВИДАННЯ „ЕКЛЕЗІЇ”

Видавнича Спілка Еклезія видала до-тепер дві більших книжочці, що дають відповіді на багато важних питань, які від ряду літ ставали перед українським загалом в Канаді, — а тими книжочками є:

1. **Життя Йосафата Кунцевича**, вид. 1948, стор. 190, та —

2. **Історичні матеріали**, вид. 1949, стор. 154. Сюди входять такі теми: 1. Яку віру прийняв Володимир Великий, 2. Проєкт на знищення Русі, 3. Промова еп. Штросмаера, 4. Подія у Львові 1583 р.

Треба тут згадати ще одну книжку, а то **Чужа рука**, вид. „Вістника” 1935 р., стор. 208, що є вчасті історією тутешнього українського церковного життя, а побіч того дає багато відповідей на важні питання, з якими українці часто стрічаються.

Ціна 1-ої книжочки 50 ц.; 2-ої 40 ц.; третей 35 ц. Замовлення слати на адресу:

ECCLESIA PUBLISHING CO.,

7 St. Johns Ave.,

Winnipeg, Man.